

Grenzeloos

Erfgoeddag 2014 Roosdaal

Erfgoedtijdschrift voor Borchtlombeek, O.L.V.-Lombeek, Pamel en Strijtem

Tweede jaargang nr. 3, ERFGOEDNUMMER, Roosdaal, april 2014

Rausa

Erfgoedtijdschrift voor
Borchtlombeek, O.L.V.-
Lombeek, Pamel en
Strijtem

Secretariaat en
verantwoordelijke
uitgever:

Erfgoed Rausa, Varing 40,
1760 Pamel
www.rausa.be

Werkten mee aan dit
nummer:

Luc Van Cauwelaert, (blz.
7, 10 11, 14, 15, 19, 20,
21, 22, 23, 26, 27, 28, 38,
39, 44, 45)

Johan Van Lierde (blz. 3),
Walter Evenepoel (blz. 1,
2, 4, 5, 6, 8, 9, 12, 13,
16, 17, 18, 24, 25, 29, 30,
31, 32, 33, 34, 35, 36, 37,
40, 41, 42, 43, 46)

Eindredactie:

Kristien Hemeryckx EN
Karen Van Schuerbeek

Je kan je gratis abonneren
op de digitale versie van
Rausa door een
eenvoudig bericht te
sturen naar
rausa@skynet.be.

©

Zonder voorafgaande
toestemming van Erfgoed Rausa
mag niets uit deze uitgave
worden verveelvoudigd en/of
openbaar worden gemaakt door
middel van druk, fotokopie of
op welke andere wijze dan ook.

om te beginnen...

Het derde nummer van het tijdschrift Rausa staat traditioneel in het teken van de Erfgoeddag. Deze publicatie wordt gratis aangeboden aan de bezoekers van de activiteiten die Erfgoed Rausa inricht in samenwerking met de Roosdaalse Cultuurraad en met de steun van het Gemeentebestuur.

In februari, maart, mei, juni, augustus, oktober, november en december verschijnt het blad in digitale versie en op aanvraag in gedrukte versie. In april wordt Rausa dus als gedrukte monografie uitgegeven ter gelegenheid van de Erfgoeddag, in september ter gelegenheid van de Open Monumentendag.

Inhoud van dit nummer:

Blz. 2	om te beginnen
Blz. 3	inleiding schepen Johan Van Lierde
Blz. 4	waarom deze publicatie?
Blz. 5	Salvatore
Blz. 8	Tueanchai en Frank
Blz. 12	Johan
Blz. 16	Fernando, Rudi en Jahjah
Blz. 23	Wolfgang
Blz. 28	José
Blz. 31	Mei
Blz. 35	Rachida en Luk
Blz. 40	Joaquina, Frans en Joana
Blz. 45	Ten slotte

Foto Jan Francen: hoop voor de toekomst

Inleiding

Er zijn weinig gemeenten in de regio die zo regelmatig en met volle overtuiging meewerken aan de jaarlijkse erfgoeddag. Dit jaar zal het niet minder zijn, integendeel! Het thema 'migratie' is ook in onze (weliswaar overwegend) landelijke gemeente ook een belangrijk element geworden.

Johan Van Lierde die als schepen ook bevoegd is voor erfgoed schetst in zijn inleiding waarom al deze aandacht echt wel noodzakelijk is.

Beste deelnemers aan de Erfgoeddag 2014,

het thema dit jaar mag dan wel 'grenzeloos' zijn, maar in dit voorwoord zou ik toch graag de klemtoon willen leggen op de rode draad doorheen deze organisatie en die is bij uitstek 'samenwerking'.

Deze samenwerking van onze gemeente, ook over de gemeentegrenzen heen, heeft als resultaat dat de Erfgoeddag 2014 een diepgang heeft die we vroeger in onze regio niet altijd konden bieden.

Zo zorgt bv. de samenwerking met de Erfgoedcel *Pajottenland & Zennevallei* er voor dat de gemeenten uit de regio P&Z besloten om samen activiteiten op te zetten rond migratie- en verhuisverhalen.

Het thema voor de streek werd dan ook 'Grenzeloze verhalen'. Je kan ze beleven in Alsemberg, Lot, Dilbeek, Drogenbos, Gooik, Halle, Liedekerke, Sint-Pieters-Leeuw, Ternat en ook bij ons in Roosdaal. Een gezamenlijke affiche maakt deze organisaties grenzeloos.

Samenwerking is er sinds hun oprichting vorig jaar, steevast ook met onze lokale Erfgoedcel Rausa.

De inhoudelijke invulling en het uitwerken van deze brochure hebben we grotendeels aan hen te danken.

Samenwerking is er uiteraard ook met onze Roosdaalse Cultuurraad die steeds voor opbouwend advies en, indien nodig, voor vrijwillig helpende handen zorgt. Samenwerking met ons Gemeenschapscentrum "Het Koetshuis" levert een prachtige locatie en professionele technische ondersteuning op.

De coördinatie van de samenwerking ten slotte, gebeurt door onze Roosdaalse Cultuurdienst en zijn Cultuurbeleidscoördinatrice.

U hoort mij al komen, ik profiteer van dit voorwoord om iedereen die zich inzet voor het welslagen van deze Erfgoeddag 2014 van harte te danken!

Finaal zal het bundelen van de 15 verhalen in deze brochure, dankzij het erfgoed dat al deze nieuwe Roosdalers meebrachten, ook leiden tot een waardevolle uitbreiding van het Roosdaals Erfgoed.

U een heel toffe Erfgoeddag 2014 toewensend en met een vriendelijke groet,

Johan Van Lierde

Waarom deze publicatie

Zoals studies aantonen is migratie en emigratie in Roosdaal minder aan de orde dan in de grotere gemeenten en steden uit de regio. Toch is ook hier al eeuwen een beperkte in- en uitstroom van mensen geweest. Vooral de laatste decennia zien we hier nieuwe gezichten uit andere provincies, maar ook uit andere landen. Wij wilden wel eens weten hoe het is om hier aan te komen in de dorpen tussen Dender en Lombeek. We waren benieuwd naar de persoonlijke verhalen achter de statistieken en de cijfers. Wij lieten vijftien fijne mensen vertellen waarom ze hun dorp, hun provincie of hun land hebben geruild voor deze plek in het Pajottenland. Beantwoordt deze nieuwe woonomgeving aan de verwachtingen, wat waren de grootste verschillen met de geboortestreek, welke problemen deden zich voor, welke aangename dingen werden hier ontdekt. Wij gingen het niet altijd even ver zoeken. Herne, Anderlecht, Mol, dat is het einde van de wereld niet. En toch sprokelden we boeiende getuigenissen. Van veel verder dan van China, Honduras of Thailand kun je niet komen. Wij vonden een aantal vrouwen en mannen bereid om over hun belevenissen te vertellen.

De grote liefde, hoop op een beter leven, op de vlucht voor extremisme, de drang van het avontuur, het zijn allemaal motieven die aan bod komen in deze bundel migratiegeschiedenissen.

Daarnaast hebben we ook oog voor het erfgoed dat deze mensen achterlieten of dat ver weg werd ontdekt. Daarbij valt op hoe waardevol al deze culturen wel zijn en hoeveel bovenmenselijk moois er in alle windstreken te ontdekken valt. Meteen raken we ook de belangrijkste doelstelling aan die we ons hebben gesteld bij het samenstellen van deze brochure: met een open blik kunnen kijken over bezwaren en vooroordelen heen, naar mensen en gewoonten, naar rituelen en eigenaardigheden. Hopelijk kan deze bescheiden poging toch al een aantal clichés doorbreken en het respect voor mekaar doen toenemen. Eens we die weg hebben gekozen zullen we merken dat de misbruiken en de mistoestanden (die er ontegensprekelijk zijn) niet opwegen tegen de enorme rijkdom die we allemaal kunnen putten uit de ontmoetingen met andere mensen van goede wil.

Salvatore, il simpatico Siciliano

Er zijn mensen die niet kunnen aarden in een dorp. Ik zou het moeilijk hebben in een stad. Ik vind het zalig om de straat af te fietsen en vijf keer de remmen te moeten dichtknijpen om een praatje te slaan. Een van die fijne mensen waar ik regelmatig een deugddoend 'klapke' mee kan doen is Salvatore. Geen kwaad woord komt over zijn lippen. Met zijn sappig Pamel's doorspekt met een stevig Siciliaans accent, is hij de vriendelijkheid in persoon. Nogal logisch toch, dat we deze reeks gesprekken beginnen met onze sympathieke buurman.

Een onstuimige lentezon liet op de elfde maart van 1949 haar stralen weerkaatsen op de witte huisjes op de heuvel van Comitini. De toren van San Giacomo stak stralend af tegen het blauw van de lucht en het jonge groen van de amandelboomgaarden. Het frivole roze en wit van de bloesems was een jubel van kleuren en geuren. Van heinde en verre kwamen rijke toeristen in open wagens van het schouwspel genieten. Op het marktplein speelden piffero's en zampogna's opzweepende tarantella's. De feestelijke muziek drong ook door in het huisje van vader Attardo die trots naar zijn vrouw keek die hem net haar tweede kindje had geschonken. Een zoon, Salvatore!

"Mijn ouders waren zeer eenvoudige mensen. Mijn vader was eigenlijk huis schilder. Maar het was de tijd dat verven nog gemaakt werden uit allerlei poeders en dit had zeer grote gevolgen voor de gezondheid van mijn vader. Hij is toen als helper aan de slag gegaan bij een metselaar. De meeste andere mannen in het dorp werkten in de zwavelmijnen. Ten minste, diegenen die nog niet ontslagen waren. Tot voor de Tweede Wereldoorlog was Comitini een snel groeiende stad die dreef op de grote vraag naar zwavel. Bijna alle mannen werkten in de zwavelmijn. Het was zeer zware en ongezonde arbeid, maar behoorlijk betaald. Na de Tweede Wereldoorlog stortte de vraag naar zwavel echter in mekaar en ons bloeiende stadje werd een armoedig dorp, waar de mensen zich overeind hielden met het kweken van amandelen, olijven en druiven.

Toen ik na mijn lagere school nog twee jaar secundair onderwijs had gedaan, was de school verleden tijd. Ik moest met vader mee naar de bouwwerf. Ik verdiende er toen zo'n (omgerekend) halve euro per dag.

Amandelbloesem in Agrigento

Mijn oudste zus was intussen, zoals zeer veel jonge mensen uit onze streek, al uitgeweken naar Brussel. Zij overhaalde mij om ook de stap te zetten. Op 10 september 1964 stond ik met mijn valies op het Brussels perron. Ik had het grote geluk dat ik bij mijn zus en schoonbroer een kamertje kon betrekken. Ik ben er hen nog altijd dankbaar voor. Ik kon ook al vlug aan de slag in een textielfabriek. Daar verdiende ik een halve euro... per uur! Ik kon dus regelmatig wat geld opsturen naar mijn ouders.

Vader en moeder hadden intussen grote gezondheidsproblemen en konden met veel moeite zichzelf en de twee jongste zusjes onderhouden.

In de Brusselse fabriek moest ik leren werken aan nieuwe machines. Alles verliep daar in het Frans. Nu had ik wel een paar woorden Frans geleerd op school, maar ver geraakte ik daarmee niet. Gelukkig werkten er veel Sicilianen in het bedrijf. En natuurlijk ook mannen en vrouwen uit de buurt”.

Nu komt Yolande, die ons gesprek stilletjes heeft gevolgd, met haar verhaal voor de dag...

“Mijn moeder, mijn zus en ik, werkten ook alle drie in de fabriek. Op een dag kwam de chef met enkele nieuwe arbeidskrachten de trap op gestapt. Daar liep een sympathieke jongen bij en ik dacht, “dat ze die hier maar aan het werk zetten”. En het gebeurde!”

Het duurde niet lang of de vonken sloegen over. De taalbarrière was veel te klein om het grote geluk dat daar aan het groeien was tegen te houden. Voor Salvatore die naast zijn Siciliaans al het Italiaans had moeten leren, vervolgens in zijn nieuwe thuisland zich in het Frans had moeten leren uitdrukken, wachtte nu nog de zware opdracht er het Nederlands bij te nemen. Alhoewel, Nederlands was niet echt nodig, Salvatore trekt heel goed zijn plan in een vloeiend en origineel Pameels.

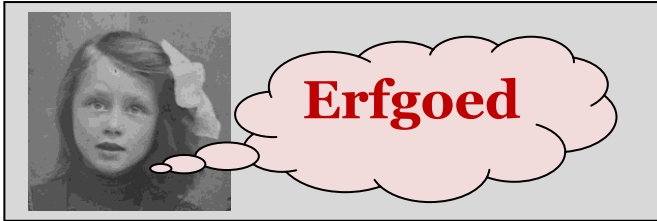

Panorama van Comitini

“Ik heb hier nooit echt problemen ondervonden. De mensen waren heel vriendelijk. Af en toe was er wel eens iemand die zei: “ Ah, jij komt uit Sicilië, dan heb jij zeker wel een mes in je zak zitten?”. Het werd een beetje als grap gezegd. Later leerde ik dat ze dat hier op de mensen van Liedekerke ook zeggen. Maar ik en een mes, ... als ik een druppel bloed zie word ik al onwel!”

In die eerste jaren dacht ik veel aan ‘mijn Agrigento’, aan mijn vader en moeder, aan de open en vriendelijke mensen van mijn streek, de mooie landschappen en het goede weer. Maar toen mijn ouders kort na elkaar en veel te jong stierven, wist ik dat mijn toekomst in België lag. Ik kon hier werken en een mooi leven uitbouwen, samen met mijn vrouw. Toen kwam ons zoontje Angelo en dan was het geluk zeker compleet.

Op een bepaald ogenblik begon het in de textielnijverheid echter achteruit te gaan. De fabriek werd verhuisd naar Tunesië en wij stonden op straat. Toen moest ik op het gemeentehuis dagelijks om een stempel gaan en dat deed me echt wel pijn. Ik wou niet profiteren, ik wou werken voor mijn brood! Gelukkig kon ik toen aan de slag als tuinman bij het PWA. Ik ben intussen 65 geworden en kan nu genieten van mijn pensioen. Ik weet genoeg wat doen, zeker als ons kleinzoontje bij ons is. Ik kijk dus heel tevreden terug op mijn leven. Ik heb hier geen amandelbomen, maar een bloeiende kerselaar is ook wel mooi!

Comintini (Siciliaans: Cuminiti)

Is een gemeente in de provincie Agrigento 13 km. noordoost van Agrigento. En gelegen op een heuvelachtige zone van max. 346m hoogte. De stad werd gesticht in 1627. Michele Gravina werd benoemd tot 'prins van de stad'. In de vroege 19de eeuw gaf de zwavelwinning de streek een economische impuls. Comintini werd een van de belangrijkste zwavelmijnen, zoals beschreven door de beroemde auteur Luigi Pirandello in zijn *I Vecchi e i Giovani* (de ouden en de jongeren) uit 1928.

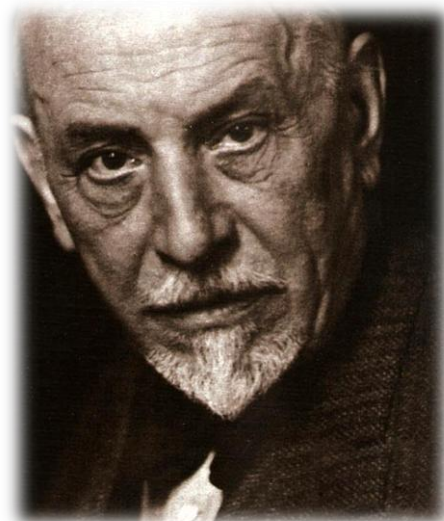
De terugval van de mijnen herleidde de bevolking in 2011 tot amper 944 personen, waarbij enkel de ouderen bleven en de jongeren massaal emigreerden. Dat was dus ook het geval voor Salvatore Attardo en zijn zus.

Comitini kon gelukkig nog bogen op een substantiële landbouwproductie van amandelen, olijven, druiven en citrus vruchten.

Luigi Pirandello.

De beroemdste telg uit ons Siciliaans dorp werd in 1867 geboren in de villa Caos in de buurt van Comintini.

Zijn vader bezat een zwavelmijn. Luigi was bestemd om deze verder te zetten maar hij interesseerde zich meer voor de literatuur en ging letteren studeren aan de Universiteit van Rome. Na verder studies in Bonn trouwde hij in 1894 en werd (30 jaar jong!) benoemd als docent literatuurgeschiedenis. In 1903 wordt zijn vrouw zenuwziek en zijn vader gaat failliet. Tegen zijn zin moet hij gaan werken om als docent rond te komen. Hij intensiverde zijn activiteiten als schrijver en als medewerker van verschillende kranten en tijdschriften. Zo verschijnt zijn beroemde roman *Il fu Mattia Pascal* (wijlen Mattia Pascal). Rond 1920 begint een periode van groeiend succes met toneelstukken als *'Sei personaggi in cerca d'autore'* (zes personages op zoek naar een auteur). In 1922 breekt hij internationaal door en reist de wereld rond met een eigen toneelgezelschap, dat gefinancierd werd door Mussolini. In 1924 wordt hij lid van de fascistische partij van 'Il Duce'. Niemand weet waarom, maar misschien had het te maken met Mussolini's bewondering voor Pirandello. Op het einde van zijn leven houdt hij zich ook bezig met cinema, een medium waarvan hij de nieuwe uitdagingen ziet. In 1934 op 67-jarige leeftijd ontvangt hij De Nobelprijs voor literatuur en hij sterft in 1936. Pirandello's werk behoort tot het modernisme, het heeft de typisch Siciliaanse invloed van familiewaarden en van de familie-drama's. Een belangrijk thema is humor.

Voor ons tweede interview begaven we ons naar verheven sferen. De naam van de Thaise stad Nakhon Sawan betekent letterlijk 'hemelse stad'. Toen Frank Minner er tijdens een Thailandreis langs kwam was hij meteen verloren. De prachtige, wilde natuur, het klimaat, de tempels en ... Phonbun Tueanchai.

Sukothai Wat

Het was in 2002 dat Frank haar de eerste maal zag. Zij werkte in een restaurant waar hij toevallig een koffie had gedronken. Hij moest nog even langs de bar passeren toen hij haar opmerkte. *Coup de foudre*, patat, net zoals in de sprookjes. Maar zij sprak enkel Thai, hij nauwelijks Engels. En toch, met gebarentaal, wat Pamelts en veel lachen, werd daar iets moois beklonken.

"De volgende dag ging ik meteen op bezoek bij haar familie in een klein gehucht in de buurt van de stad. Je kunt niet geloven hoe vriendelijk ik daar werd ontvangen. Ik wist meteen dat ik haar nooit meer zou laten gaan".

De eerste bladzijden van een boeiend verhaal waren geschreven. Tueanchai (Frank gaf haar het makkelijker koosnaampje 'Ta') vertelt in eenvoudig, maar behoorlijk Nederlands, over haar geboortestreek, over de bergen en het oerwoud, de tempels van Sjang Mai en het paradijselijke Pataya.

"Vroeger was dat heel mooi. Nu zijn er te veel toeristen, vooral Russen. Die zitten meestal in de bar en kijken niet naar de mooie omgeving. In mijn streek is het veel rustiger. Maar de mensen zijn er wel arm. Ik deed alleen maar mijn lager middelbaar. Mijn ouders hadden niet genoeg geld om me verder te laten studeren.

Dan ben ik gaan werken als bediende in een fabriek. Maar ik verdiende er weinig. Toen er een zoontje en later een dochtertje kwam moest ik zeker iets proberen bij te verdienen. Daarom werkte ik ook nog in het restaurant. Maar toen kwam Frank".

Voor Frank stond het vast. Hij zou er voor zorgen dat Tueanchai elke maand een bedrag kreeg waardoor zij voor haar kindjes kon zorgen. Hij kon dit met haar allemaal overleggen omdat er intussen een oplossing was gekomen voor hun communicatieprobleem: Antoine, een vriendelijke Nederlander die al jaren in Nakhon Sawan woont en de taal beheerst, was een bereidwillige tolk.

Bij het roerende afscheid werden oprechte beloften gemaakt. Af en toe werd er een moeizaam telefoongesprek gevoerd. Het vlammetje doofde echter niet en zes maand na zijn eerste bezoek stapte Frank met de nodige papieren op het vliegtuig, richting Bangkok. In Nakhon Sawan werd meteen een traditioneel huwelijksfeest op touw gezet. Wanneer je de foto's van die trouwpartij onder ogen krijgt, heb je spijt dat je er niet bij kon zijn.

"Die Thai kunnen feest vieren! Het is dagen eten, drinken en dansen. Zij hebben trouwens niet echt een speciale gelegenheid nodig om feest te vieren. De mensen leven er buiten. Er is een grote onderlinge solidariteit. Alhoewel. Er komen steeds meer Europeanen en dat zorgt niet altijd voor goede invloed. Je voelt hier en daar al wat wortels van jaloezie."

Het was de bedoeling om na het huwelijk spoedig samen naar België te komen. Maar dat werd een administratieve marteling. Frank werd door de Thaise autoriteiten grondig doorgelicht: had hij werkzekerheid, zou hij zijn vrouw degelijk kunnen opvangen enz..

Nadat alle paperassen achter de rug waren volgde de grote overtocht. Frank kwam naar Kattem met zijn vrouw en de kleine Soraya. Het zoontje bleef bij de grootouders in Thailand. Zoals we dat in deze bundel meermaals zullen lezen: de eerste maanden zijn altijd bijzonder moeilijk. Voor Tueanchai is het vooral de maand november die heimwee oproept.

"Bij het begin van de winter voel ik me niet zo goed. Die lange koude maanden vind ik heel zwaar. In het begin kon ik ook met niemand praten. Als we naar een feestje gingen had ik het gevoel dat ik uitgesloten werd. Dan trok ik naar mijn kamer om stilletjes wat te wenen. Ik heb ook veel steun aan mijn geloof. Ik ben Boeddhist en ik doe elke avond mijn gebed. Ik miste ook mijn zoon. Nu is er gelukkig Skype. Wij praten bijna elke dag met mekaar.

Ik heb in Anderlecht lessen Nederlands gevolgd en vanaf dat ogenblik ging alles beter. Door mijn werk voor het PWA kom ik bij veel mensen en leerde ik steeds beter praten. Ik krijg ook veel hulp van Soraya".

Het pientere dochtertje zit het gesprek geboeid te volgen. Zij spreekt prachtig Nederlands en voert met haar moeder geanimeerde gesprekken in het Thai.

"Ik ga naar de basisschool in Borchtlombeek. Ik heb daar veel vriendjes. Maar ik heb ook vrienden in Thailand! Als we daar op vakantie zijn is het ginder nog school en dan ga ik daar ook op de banken zitten. Wat ik daar heel eigenaardig vind is dat arme kinderen kort geknipt haar moeten hebben en rijkere meisjes langer... Ze hebben daar natuurlijk ook minder Ipod's en zo. Ik moet het geschrift nog wel leren, maar praten gaat goed. Ik vind het heel leuk om een vreemde taal te kennen, zo kan ik met mijn moeder dingen bespreken die wij alleen verstaan..."

Ieder jaar trekt het gezinnetje voor zes weken naar Nakhon Sawan. Dat was meestal voor een deugddoende vakantie, maar toen op korte tijd Ta's beide ouders stierven, moest er een oplossing gevonden worden voor Soraya's broer. Frank nam toen een belangrijke beslissing.

"Ik wou ginder absoluut een huis bouwen. Voor de jongen natuurlijk, maar ook, wie weet, later, voor onszelf. Het werd opnieuw een delicate opdracht. Het is niet evident om daar een goede aannemer te vinden die volgens Europese principes wilde bouwen. Ik betaalde heel bewust ook pas nadat een onderdeel was afgevoerd. Het ganse project was niet vanzelfsprekend, maar het uiteindelijke resultaat mag er toch wel zijn, denk ik."

Het huis van Tueanchai en Frank

"Na zeven uur moet je niet meer op straat komen! Er zijn de druggebruikers die voor veel criminaliteit zorgen, maar ook cobra's, wurgslangen en schorpioenen kun je er tegen komen. Ook de gezondheidszorg is een ramp voor wie arm is. Als je geen geld hebt raak je niet binnen in een ziekenhuis!

Maar toch, als ik ooit op pensioen geraak ben ik weg... als het van mij afhangt. We gaan natuurlijk moeten afwachten hoe Soraya haar leven verder wil uitbouwen."

Het laatste woord is voor Tueanchai...

"Er zijn hier wel een aantal zaken die ik niet goed vind. Ik heb het nogal moeilijk met mensen die naar hier komen en die niets anders doen dan zoeken hoe ze geld kunnen krijgen om niets te doen. Dat wil ik helemaal niet.

Nakhon provincie.

Nakhon Sawan is gelegen in het lage noorden van Thailand. Het had vele namen als Muang Phra Bang, Muang Chontawan en Pak Nam Pho. De naam *Phra Bang* dankte de stad aan een belangrijk Boeddha beeld dat tijdelijk was gelegen in dit gebied in het begin van de Chakri-dynasti, namelijk onder koning Rama I.

Ik ben tevreden met mijn werk, mijn dochter krijgt alle mogelijkheden, en we kunnen regelmatig mijn familie gaan bezoeken. Ik ben hier echt gelukkig nu. Misschien is niet iedereen hier even vriendelijk als in Thailand, maar ik vind dat hier ook heel veel lieve mensen zijn!"

Nakhon Sawan is de hoofdstad van de gelijknamige provincie en district. De Ping en Nan rivieren vloeien bij de stad samen om de Menam Chao Phraya te vormen die naar Bangkok stroomt en uiteindelijk uitmondt in de golf van Thailand. De Ping rivier is een beetje groen, de Nang rivier is roodachtig van kleur. De stad ligt op 250 km ten noorden van Bangkok.

Ten oosten van Nakhon Sawan ligt Burg Boraphet, het grootste zoetwatermoeras van Thailand. Hier vind je zowaar een krokodillenfokkerij.

Khao No-Khao Kaeo is een kalkstenenberg aan de voet van Wat Khao Lo. Een trap leidt naar de top waar zich een groot Boeddha beeld bevindt. Verder is er ook 'Wat Ko Hong', een oude tempel op de oever van de Chao Phraya.

Phra Wihan- tempel in het Nationaal Park

De huidige vorsten van Thailand zijn nazaten van de **Chakri-dynastie**. De basis van het huidige Thaise koninkrijk werd gevormd door het Ayyutthaya koninkrijk. Het rijk stond bekend als **Siam**. Dit was tot 1767 een van de grootste machten in Zuidoost Azië. Na invallen door de Birmaanse burens viel het land uiteen in kleine stadsstaatjes. Onder leiding van de nieuwe koning Chakri werd vanaf 1769 het Thaise rijk weer samengevoegd. Vanaf 1782 begon officieel de Chakri-dynastie.

Het Thaise rijk was een absolute monarchie, de koning had alle macht. Dit veranderde toen het leger op 24 juni 1932 de macht greep. Thailand werd een constitutionele monarchie. Siam werd officieel Thailand genoemd vanaf 1949. Sindsdien volgden militaire junta's en opstanden van studenten en boeren mekaar op. De huidige koning Rama IX koos in 1968 de kant van het volk tegenover de militaire junta. In 1973 ontsloeg hij Thanom, de leider van de junta en riep de democratie uit. Deze Chakri-dynastie telt tot nog toe 9 koningen onder de naam Rama.

De laatste Rama IX is koning vanaf 9 juni 1946. Phra Chaoyuhua Blumibol Adulyadej is beter bekend als Rama IX, Blumibol de Grote. Hij is de 9de koning van de Chakri-dynastie. Hij volgde in 1946 zijn broer Rama VIII op na een vreemd incident: Rama VIII werd dood gevonden in zijn slaapkamer. De nieuwe koning werd geboren in 1927 en is intussen al 67 jaar koning. Hij studeerde in Cambridge en in Massasuchets. Hij is de langst levende monarch ter wereld. Voor veel Thai is hij een halfgod.

Vorig jaar was Thailand voortdurend in het nieuws. Toen zorgden de zogenaamde 'geelhemden' ervoor dat toenmalig premier Thaksin Shinawatra moest aftreden. Deze laatste werd gesteund door de 'roodhemden'. De huidige golf van geweld is voor ons moeilijk te vatten omdat maatschappelijke ideologieën in Thailand nagenoeg geen rol spelen. De politieke partijen zijn veeleer verzamelingen van elitegroepen of clans die worden gesteund door bepaalde regio's.

De onconventionele, hedendaagse boeddhistische tempel Wat Rong Khun in Chiang Rei,

Het was op een warme julidag dat pachter Ruts met zijn zwaar beladen ezel van Millegem naar Heidehuizen stapte. Ter hoogte van het kapelletje van Onze-Lieve-Vrouw In Nood bleef Grauwte plots staan. Er was geen beweging meer in te krijgen. Hoe lief de boer ook in de lange oren fluisterde of vloekte, hoe hard hij ook tegen zijn achtersteven stampde, het beest bewoog geen millimeter. Op het kabaal kwam de bakker aangerend en ook de mulder die van op zijn molen het spel had gade geslagen snelde te hulp. Met zijn drieën trokken ze aan de staart. De ezel zette zich schrap. Uiteindelijk brak de staart. Boer, bakker en mulder rolden vallend in het kreupelhout. De champetter van Mol die de ganse klucht vanachter het hoekje had zien gebeuren, bazuinde het voorval uit in de omliggende dorpen. Vanaf dan werd het dorp hier 'Ezelstaart' genoemd. Kempenaars zijn echter weinig van zeg en zo verkortte men de naam tot 'Ezaart'. Het is echt waar wat ik hier vertel, ik heb het gehoord van Johan, de achterachterkleinzoon van boer Ruts. Die woont niet meer in de Kempen, maar dat is een ander migratieverhaal...

Wij willen het in deze publicatie over migratie niet alleen hebben over mensen die uit een ander werelddeel komen, die hun taal en zeden hebben moeten achterlaten. Je kunt ook op honderd kilometer afstand al wat eigenaardigheden en verschillen merken. Wij hebben zakken vol vooroordelen over Hollanders en Walen, over Duitsers en Turken, maar we houden ons ook niet in om West-Vlamingen, Limburgers en Antwerpenaars een reeks eigenschappen toe te dichten die meestal niet met de werkelijkheid overeenstemmen. Neem nu die zogenaamde zwijgzame, stille Kempenzonen. Wij hebben er een wonen in de Piezelstraat. Johan Ruts is zeker geen tafelspringer, maar zwijgzaam evenmin. We wilden wel eens horen wat hij vindt van de Pajotten.

"Ik groeide op in Ezaart, een gehucht van Mol. Het kan cliché klinken, maar het was een prachtige streek om op te groeien. In de buurt hadden we ruimte zat om te ravotten. Er waren weiden en velden, einde-loze bossen en grote plassen en putten die overbleven van de zandwinning. Rond de kerk en de molen woonden de mensen zoals ze dat al eeuwen deden. Iedereen kende iedereen en je zou niemand passeren op straat zonder een goeiedag te zeggen.

Mijn grootvader was mijn dikke kameraad. Ik ging met hem gras snijden voor de konijnen en hij vertelde over vroeger en over Wieter en Trees Moewes. Dat oude koppel woonde in een lemen huisje, vlak naast mijn grootvader. Ze zijn ooit van Bokrijk komen vragen om het te kopen. Ze hebben er nooit mee in gestemd. Mijn grootvader is er nog gaan helpen dorsen met de vlegel en mijn grootmoeder hielp Treeske brood bakken in de houtoven. Die eenvoud en dat landelijke mis ik hier toch wel een beetje. Alhoewel, wanneer ik nu naar huis ga merk ik toch dat ook daar de verstedelijking met rasse schreden vordert. Grote velden en heidegebied zijn op een paar maand omgetoverd tot woonwijken, bruine cafés worden verzeeringskantoren. Gelukkig is in Ezaart zelf de mentaliteit nog gebleven. Je zou het een 'dichtbevolkt boerendorp' kunnen noemen".

De prachtige molen van Ezaart

Hoe belandt iemand die zo verknocht is aan zijn streek dan aan de boorden van de Dender? De liefde natuurlijk én de studies. Johan leerde Heidi kennen op kot in Leuven. Als de vrolijke studententijd achter de rug is moeten er plots ernstige keuzes gemaakt worden. Strijtem of Ezaart, of misschien iets tussenin? Ce que la femme veut, dieu le veut... het werd wel niet Strijtem maar wel Liedekerke, althans de eerste twee jaar. Johan en Heidi geven beiden les in Groot-Bijgaarden en dus was Liedekerke een goede uitvalbasis.

"We vonden daar onze draai niet. We woonden in een wijk waarvan we achteraf hoorden dat ze Peyton Place genoemd werd. Het was inderdaad niet de warme buurt die ik gewend was. Als ik met een groepje burens een praatje wilde slaan stond ik na een paar minuten alleen. Twee jaar heb ik enthousiast naar iedereen gewuifd wanneer ik langs fietste. Van een sympathieke collega uit Liedekerke vernam ik dat we het niet echt getroffen hadden en dat zijn dorp wel een bruisende gemeenschap is met warme mensen. Hij zal ongetwijfeld gelijk hebben. Maar toch waren we blij toen we een mooie bouwgrond aan de Piezelstraat konden op de kop tikken.

Hier waren we meteen thuis. Ik draaide meteen mee in het buurtfeestcomité, ik speel mee in de Flora-voetbalploeg, zit in de cultuurraad en kan hier ook vrolijk iedereen groetend door onze straat stappen. In feite vind ik hier meer overeenkomsten dan verschillen. De dorpse sfeer is hier zeker ook nog aanwezig. Toch zijn er een paar opmerkelijke verschillen. Een kermis is hier toch maar een povere bedoening. Een paar kraampjes en een paardenmolen en nauwelijks volk op de been.

Dat is in Ezaart nu nog altijd wat anders, daar trekt iedereen drie dagen uit om kermis te vieren, je kan er op bepaalde momenten nog op de koppen lopen. In het Pajottenland heb je dan weer het fenomeen van de pens-, mossel- en andere eetkermissen. Ongelooflijk wat hier ieder weekend wordt verorberd. De Pajotten eten letterlijk hun verenigingen overeind.

Een wat wrang onderscheid is de slui-merende verfransing. Toen ik vroeger hoorde praten over BHV en allerlei schermutselingen rond de burgemeesters van de rand dacht ik: "Maar jongens, waar houden jullie zich toch mee bezig?". Nu ik er middenin ben terecht gekomen is het perspectief wel grondig veranderd. Mijn vrouw en ik geven les in Groot-Bijgaarden en we ervaren elke dag de toenemende druk en vaak ook de onwil van de 'randbewoners'. Als leraar Engels ben ik een echte taalliefhebber, ik vind Frans een prachtige taal en wanneer ik naar Aarlen of Namen ga heb ik nog nooit gebrek aan respect ondervonden, integendeel. Maar de sfeer in de rand verschilt grondig en ik kan niet verhelen dat me dat niet echt vrolijk stemt.

Onze kinderen gaan naar de gezellige dorpsschool in Pamel en ook daar zitten al heel wat anderstaligen op de banken. Gelukkig is het probleem hier nog niet zo groot als in Groot-Bijgaarden, maar toch hoop ik dat we de gezellige sfeer en de authenticiteit van dit aangename stukje Pajottenland kunnen blijven behouden. Al is het natuurlijk wel een verrijking wanneer er af en toe wat exotische klanken te horen zijn en er op de klasfoto van je kapoenen ook lachende snoetjes staan in allerlei kleuren".

Het Witte Zand van Mol

De Formatie van Mol of de Zanden van Mol zijn een geologische formatie in de ondergrond van Antwerpen en Limburg. Zij bestaat uit door rivieren en in lagunes afgezet zand uit het late Pliocen (tot 2.500 miljoen jaar geleden) en vroege Pleistoceen (van vóór 2.500 miljoen jaar tot 11.000 jaar). De formatie van Mol heeft een dikte van maximaal 70m en bestaat uit grof tot middelfijn wit gekleurd kwartzand. Bovenop de Molse formatie vindt men de pleistocene formaties van Merksplas en Brasschaat, beiden ook lagen van wit kwartzand. Het kwartzand, ook glaszand genoemd, is de meest waardevolle delfstof van Vlaanderen. De ontginningsgebieden liggen in Mol-Lommel en Maasmechelen. Het ideale zand voor industriële toepassingen zou voor 100% uit kwarts (SiO_2) moeten bestaan.

De meeste zandsoorten zijn verontreinigd door allerlei bijmenging. Klei, zware mineralen enz. Door neerslag van ijzer-oxyden op het oppervlak kunnen de zandkorrels sterk roestbruin gekleurd zijn. Vlaanderen is hier bevoorrecht en zowel de zanden van Mol en de mioceenzanden van Maasmechelen zijn van een uitzonderlijke kwaliteit en worden verder opgewaardeerd tot zeer hoge kwaliteitsproducten. Kwartzand vormt steeds 65% van de glasmassa. Kwartsmeel en cristobaliet (een zuiver mika bekomen door verhitting tot 1450 graden van geselecteerde kwartsieten) worden als grondstof gebruikt in keramisch email en porselein. In de metallurgie wordt kwartzand gebruikt in hittebestendige materialen. Door haar uitzonderlijke hardheid wordt kwartzand toegepast voor schuurpoeders, slijpschijven, zandpapier en voor het zandstralen.

In 1845 werden bij het graven van het Kanaal Bocholt-Herentals bij Lommel, Dessel en Mol afzettingen van kwartzand ontdekt. De onderneming SCR (Sablière et Carrières Réunie) werd opgericht en fuseerde in 1896 tot SRC-Sibelco. Dat jaar werd een stoommachine aangeschaft om de zandgroeve bij Stevensvennen te mechaniseren. Rond 1940 waren nog vele kleine bedrijven actief. Het zand werd met binnenschepen naar de bestemmingen gevoerd. De SRC-Sibelco verwierf een uitzonderlijke technologische kennis en was ook actief in het opsporen van nieuwe vindplaatsen.

Het belangrijkste erfgoed ten gevolge van de zandwinningen zijn de Kempense zandputten. Een deel van het grensgebied tussen Mol en Dessel bestaat uit een lappendeken van grote waterplassen. Door het graven van kanalen werd een overvloedige bevoeiing van de landbouwgronden mogelijk. Tegelijk werd het witte zand ontdekt. Een nieuwe industrie in de kempen was geboren. Kanalen en wit zand speelden een sleutelrol in de economische ontwikkeling van de streek. Het uitzicht van het Kempens landschap werd grondig gewijzigd en de waterplassen bepalen het beeld.

Ook de volgende decennia zullen nog vele hectaren Kempische akkers, weiden en bossen omgezet worden in waterplassen. De plassen zijn een geliefd gebied voor broedende watervogels. Er ontstaan nieuwe reservaten voor dieren, vogels en nieuwe begroeiingen.

Het Zilvermeer in Mol

Molse locofaulismen

Locofaulismen zijn spot-, schimp- en scheldnamen voor de inwoners van een bepaalde streek of plaats. De inwoners van Mol kregen er twee toebedeeld: 'Soepweikers' en 'Stokvisweikers'. Hiervan vinden we twee versies.

Veel vrouwen dachten dat om erwten gemakkelijk gaar te stomen, men ze in rivierwater moest laten weken. Daar Mol over zijn ganse lengte door de Molnete werd bespoeld zag men op vrijdag van alle kanten vrouwen en kinderen met hun ketels en potten naar de rivier gaan om er hun erwten in te weken; vandaar de spotnaam de 'Soepweikers' (soepweikers). Een tweede versie: Op zekere dag verdronk een haas in de Molnete. De wijzen van Mol gaven hun medeburgers de raad het dier tweemaal vierentwintig uur in het water te laten weken opdat na dit tijdsverloop geheel de Nete in vleessoep zou veranderd zijn.

De Maat (Mol)

Het Jacob Smits museum.

Het Jacob Smits museum is een gemeentelijk museum in Mol, gevestigd in de voormalige pastorie van Mol-Sluys. Het bevat zeven tentoonstellingsruimten over drie verdiepingen gespreid. Naast uiteraard het oeuvre van Jacob Smits vinden wij hier het werk van zijn leerling Dirk Baksteen. In 1949 weigerde de provincie het legaat van de weduwe van Jacob Smits. Dit omvatte het Malvinahof van Jacob Smits waar hij steeds verbleven had, samen met zijn kunstwerken.

Na de dood van de weduwe werd het pand verkocht en na enige tijd afgebroken. Vanaf begin 1970 begon de gemeente zelf werken van Smits aan te kopen en in 1975 werd de eerste tentoonstelling 'Jacob Smits in gemeentelijk bezit'. De voormalige pastorie in neorenaissance stijl werd verbouwd en in 1977 ging het museum open voor het publiek.

Over Conscioustrap, Kartuizers en Hezbollah

Wij hebben echt niet hoeven te zoeken naar getuigenissen van interessante mensen om deze bundel mee te vullen. Soms brengt het ene contact het andere gewoon mee. Toen we met Rudi Luchtens begonnen te praten, kregen we er meteen twee bijzonder innemende mensen bij: Fernando Kiala uit Angola en Jahjah Hamiye uit Libanon. Het werd een confronterend gesprek. Mooie jeugtherinneringen en positieve levenservaring bij de ene, traumatische ervaringen, vertwijfeling, doorzettingsvermogen en hoop bij de twee anderen.

Het 'kasjken van Basiel' was enorm in trek bij de puberende jeugd, het was er soms drummen om een strategisch plaatsje te vinden. Menige veldslagen werden nagespeeld in de bossen van het Sanne-veld (Zandveld) en de Broekelenbos.

Wanneer het dons zich op de kin begon af te tekenen leerde Rudi ook tokkelen en blazen op alles waaruit muziek kon getoverd worden. Misschien was het wel dankzij zijn sirenenzang dat hij het hart wist te veroveren van een Pamelse Chiroshone. Hoe dan ook, hij ruilde het pastorale Herne voor het wat wereldser Roosdaal.

In de buurt van het Kartuizerklooster waar monnik Petrus Naghel in de duistere 14de eeuw de eerste Nederlandse vertaling van de Bijbel op perkament kraste, dronk in 1960 Rudi Luchtens zijn eerste papje. Thuis geboren als een flinke boerenzoon, maar toch kon hij moeilijk koeienmelk verteren. Hij moest het dus maar doen met 'slap' (botermelk). Volgens Rudi zelf is het er nog aan te zien.

Het groene Herne

Het pientere baasje ravotte er langs de diepe wegen en de verstrooide bospercelen. Waar eertijds ook de Brigands hun wanhopige boerenkrijg uitvochten, speelde hij met zijn chiromakkers in de schaduw van de massieve Sint-Petrus-en-Pauluskerk (gebouwd in zuivere Scheldegotiek). Zijn voorouders hebben sinds mensenheugnis in Herne gewoond. Er is zelfs een mysterieuze link met het Hof van de heren van Edingen, de beruchte familie De Croy. Op dit verhaal zullen we een andere keer moeten ingaan.

Je kan sindsdien in deze gemeente geen enkel sociaal project vinden of de familie Luchtens-Kestens wendt zijn gedreven sociaal engagement aan om de wereld op dit particuliere plekje wat beter te maken. Ook professioneel is Rudi een bruggenbouwer. Als coördinator bij de vzw Intra, zet hij zich in voor mensen die problemen hebben om in onze samenleving hun weg te vinden. Via ondersteuning en opleiding helpt hij hen om de nodige bekwaamheden te ontwikkelen waardoor zij als volwaardige burgers kunnen participeren in het gewone maatschappelijke bestel.

Het is ook in die hoedanigheid dat we met hem een boeiend gesprek hadden in het huis aan de Kattemstraat, waar we door de bewoners Jahjah en Fernando werden getrakteerd op zelf gebakken koekjes. De sobere, maar comfortabel ingerichte woning is eigendom van het Roosdaalse OCMW. RingTV staat aan en op het prik-bord hebben ze allerlei aantekeningen gemaakt in het ... Nederlands.

Jahjah doet zijn verhaal een beetje moeizaam, maar er zijn autochtone dokters in het Erasmusziekenhuis die hier een punt kunnen aan zuigen.

"Hier in huis spreken we alleen maar Nederlands. Omdat we hier verder ons leven willen uitbouwen vinden wij het normaal dat we ook de taal van hier spreken.

Wanneer ik precies geboren ben weet ik niet exact. Men heeft op mijn paspoort dan maar 1 januari 1968 genoteerd. Mijn vader heb ik niet gekend, hij verliet zijn familie en trouwde nog verschillende keren. Later is hij vermoord tijdens politieke schermutselingen. Ik werd opgevoed door mijn moeder en grootmoeder. Overigens is ook de tweede man van mijn moeder omgekomen door sectair geweld. Wij woonden in Baalbek, niet ver van de wereldberoemde tempel van Bachus.

Mijn geboortestreek is heel mooi, maar er waren altijd grote politieke problemen. Ik was maar zeven jaar toen de burgeroorlog uitbrak. Die heeft geduurd tot 1990. Er was ook altijd de inmenging van Israël, Syrië en Iran, de sjiitische Hezbollah, de Druzen, de Christelijke fracties, de PLO en noem maar op. In 2006 kreeg ik echt grote moeilijkheden. Iemand van Hezbollah had me gezegd dat ik naar Beiroet moest komen. Ik weigerde, ik wou me niet moeien met politiek. Ik wil gewoon werken, een goede job hebben, in vrede samenleven met mijn familie en met andere mensen. Maar dat is een zeer gevaarlijke houding in Libanon. Enkele dagen na het bezoek van de Hezbollah kwam er een auto naar ons huis gereden. Er sprongen vier mannen uit die op mij begonnen te schieten. Ik kon vluchten en ben uiteindelijk hier aan beland. Ik ben hier nu al meer dan zes jaar. Natuurlijk ben ik verdrietig als ik denk aan mijn geboortestreek. Ik zie dan weer de watermolen waarmee we de velden besproeiden. Wij leefden van de landbouw, we kweekten appels. Mijn twee kinderen zijn ook nog in Libanon. Maar ik moet het allemaal proberen te vergeten.

Ik heb een tijdelijk verblijfsdocument en een geldige arbeidsvergunning, ik mag dus werken, maar ik ben nog niet erkend als vluchteling. Ik werkte een tijdje als ober in een restaurant en op een paar andere plaatsen. Ik volg een beroepsopleiding bij Groep Intro. Die is bijna ten einde en ik loop momenteel een stage bij de onderneming De Dender in Liedekerke. Ik hoop dat ik daar na mijn stage aan de slag kan gaan. Altijd opnieuw moet ik mijn aanvraag indienen, het raakt maar niet geregeld. Ik moet dus nog wat wachten".

Spijt en berusting klinken door in zijn stem. Maar het volgende ogenblik is hij weer een en al vriendelijkheid en hij laat de schotel koekjes nog eens rond gaan. "Op de markt in Anderlecht kan ik alles kopen om Libanees te koken. Maar soms gaan we ook gewoon eens naar een frietkot, dat vinden we ook lekker!"

Ook Fernando Kiala, die nog maar twee jaar in ons land verblijft, kan zich behoorlijk in het Nederlands uitdrukken. Wanneer hij in 1987 in de Angolese hoofdstad Luanda ter wereld komt, is het land nog steeds op zoek naar zijn evenwicht. De vroegere Portugese kolonie werd in 1975 onafhankelijk (na de Anjerrevolutie) en de naweeën van de bloedige conflicten tussen MPLA en Unita zinderen nog na. Fernando's vader is elektricien en zijn moeder is lerares. Hun enige zoon krijgt een goede opleiding (sociale wetenschappen) en een kritische maatschappelijke visie mee van zijn ouders.

"Voor mij zijn de sociale problemen altijd belangrijk geweest. Mijn ideeën over de achterstand van de arme bevolking, het gebrek aan onderwijs en gezondheidsvoorzieningen verschillen sterk met de mening van de regering. En dat is gevaarlijk in Angola. Ik probeerde mijn mening kenbaar te maken via de muziek, ik ben een rapper. In mijn land heb je twee soorten rappers: zij die liedjes maken over vrouwen, alcohol en drugs. Dat zijn de commerciële rappers die gesteund worden door de regering. Ik en samen met mij veel vrienden en collega's, maken 'conscious rap' waarin wij het onrecht aanklagen en waarin we protesteren tegen de dictatuur van José Eduardo dos Santos die sinds 1979 aan de macht is. Ik organiseerde concerten en manifestaties.

Zicht op Luanda

Tijdens deze evenementen reageert de politie altijd zeer hevig. Er werden reeds veel manifestanten doodgeschoten. Ik werd op een bepaald ogenblik opgesloten in de gevangenis. Toen heeft men mij eerst vriendelijk gevraagd om mijn protest op te geven en ook propaganda te maken voor de president. Toen ik dat niet deed werd ik na mijn voorlopige vrijlating voortdurend geïntimideerd en bedreigd. In Angola moet je dus bij 'de' partij zijn of je hebt geen toekomst. Wanneer men van een familie weet dat zij tegen het regime is, dan gaat men gans die groep deporteren naar een ander deel van het land waar nog minder mogelijkheden zijn. Ik wist dat ze me zochten om me uit te schakelen. Gelukkig kende mijn vader iemand die me kon helpen om het land te ontvluchten met een vals paspoort. Hij heeft er wel 5000 dollar moeten voor betalen. Maar als ik in Luanda zou gebleven zijn, dan zou ik nu niet meer leven.

Zo ben ik hier dus twee jaar geleden in België aangekomen. In het begin was dat in het Klein Kasteeltje. Je maakt daar wel gauw wat vrienden, maar het is er geen echte thuis. Er is ook regelmatig controle en je voelt je een beetje geïsoleerd. Maar hier is het echt wel OK. Ik heb vrienden, ook Belgische en ik kan een opleiding volgen. Ik wou eerst lasser worden, maar mijn Nederlands was niet goed genoeg. Dus volg ik nu een bouwopleiding. Ik wil echt vooruit geraken, niet meer afhankelijk zijn van steun, maar via een goede job een nieuw leven opbouwen. Natuurlijk zal ik vaak denken aan thuis, aan de rijke Afrikaanse cultuur, de muziek, de dansen en de klederdrachten die je vooral in de dorpen nog kon vinden.

Ik hoop ook dat ik zal kunnen skypen met mijn kinderen. Nu is dat in Angola nog maar op weinig plaatsen mogelijk.

De mensen in Roosdaal zijn heel correct. Ik vind het normaal dat sommigen het vreemd vinden dat hier in het huis van de schilder nu een zwarte en een bruine man wonen die een beetje raar praten. Ik heb daar geen probleem mee. Wij gaan er voor zorgen dat we aan deze mensen kunnen tonen dat wij iets kunnen en dat wij alleen maar positieve bedoelingen hebben.

Ik hoop dat ik, wanneer ik na mijn opleiding aan een goede job geraak, weer muziek zal kunnen maken. En dan moet je maar eens komen luisteren”.

Tijdens de voorstelling op 27 april brengt Fernando een paar muzikale interventies. Reden te meer om erbij te zijn!

Herne is een van de mooiste dorpen van het Pajottenland met een rijke geschiedenis. Precies 800 jaar geleden werd het dorp een vrijheidskeur verleend door Engelbert Van Edingen. Dr. Herman Van Dormael schreef naar aanleiding van deze gebeurtenis een Hernse kroniek en de Cultuurraad plant tal van evenementen om het jubileumjaar te vieren.

Naast deze keur moet zeker ook vermeld worden dan in de Kartuis van Herne de eerste Bijbelvertaling in het Nederlands werd gemaakt en dat het dorp tijdens de Boerenkrijg ook een rol van betekenis heeft gespeeld. Dan is er nog de imposante parochiekerk, de talrijke indrukwekkende hoven en de schitterende landschappen. Meer dan reden te over om deze sympathieke gemeente regelmatig eens te bezoeken!

De ingang van het kartuizerklooster in Herne

Luanda

is de grootste stad en de hoofdstad van Angola. Zij ligt aan de Atlantische oceaan en is de belangrijkste natuurlijke zeehaven. Het is de zesde grootste metropool van Afrika.

Metropool Luanda aan de oceaan

Luanda werd gesticht in 1575 door de Portugese ontdekkingsreiziger Paulo Dias de Novais als 'Sao Paulo da Assunção de Loanda'. De bouw van de vesting Fortaleza de san Miguel startte in 1618 en werd voltooid in 1634. In 1640 veroverde de Nederlandse West-Indische Compagnie Luanda en stichtte er fort Aardenburg. In 1648 heroverden de Portugezen het gebied. Van 1550 tot 1858 was Luanda een centrum van slavenhandel naar Brazilië. In de loop der eeuwen zijn ongeveer 14 miljoen slaven verscheept.

Na 1928 werd onder het bewind van de Portugese dictator Salazar een groot contingent boeren en ondernemers gedwongen naar Angola verscheept. In 1962 stichtte Agostinho Neto de MPLA afscheidingsbeweging. Jonas Savimbi richtte een concurrerende beweging op, de Unita. Op 11 november riep de MPLA de volksrepubliek Angola uit. De Unita werd samen met de FNLA de tegenregering. Ondanks de steun van Zuid-Afrika wist de MPLA geen overwinning te halen op het regeringsleger. In mei 1978 trok Zuid-Afrika Angola binnen en startte de Zuid-Afrikaanse grensoorlog.

Omdat Angola geholpen werd door Cubaanse soldaten (betaald door de USSR) en in mindere mate door Sovjetsoldaten werd dit een slepend conflict. In 1988 werd vrede gesloten met Zuid-Afrika. De strijd tussen de president Neto en zijn MPLA met de FNLA, gesteund door verschillende belangengroepen, zou duren tot mei 2002. In 1970 had Luanda 475.000 inwoners, in 2009 wordt dat aantal geschat tussen vijf à zeven miljoen!

Dankzij het einde van de oorlog in 2002 en het project van 'Nationale Reconstructie' dat sinds 2012 in volle gang is, verandert het stadsbeeld. Het Kilamba Kiaxi project naast het stadion '11 Novembro' geeft ruimte aan 120.000 inwoners. Een tweede geslaagd project is de 'Baai van Luanda' dat in 2012 werd geopend. Het gaat om een boulevard met veel extra ruimte voor waterrecreatie en dit over de lengte van het schiereiland 'Ilha de Luanda'. In de nabije toekomst zijn een tiental torengebouwen van meer dan 100m gepland.

Luanda is een aantrekkingspool voor gevarieerde industrie: productie van verwerkt voedsel, dranken, textiel, cement en andere bouwmaterialen, plastic producten, metaalwaren, sigaretten en schoenen. Aardolie, gewonnen in kuststroken, wordt geraffineerd in havenbedrijven. De belangrijkste uitvoerproducten zijn koffie, katoen, suiker, diamanten, ijzer, zout en olie. Angola was in het eerste decennium van 2000 het snelst groeiende land ter wereld met een gemiddelde groei van 11,1%.

Angola is een land met vele kleine cultuurtradities. De oorsprong, net als in de omliggende landen ligt in de Centraal-Afrikaanse Bantoetraditie. Familiebanden, polygamie, voorouderverering, duiveluitdrijving, vruchtbaarheidsrituelen zijn de meest voorkomende elementen. Kunst is haast altijd aan religie verbonden. Basismateriaal is hoofdzakelijk hout, vaak bewerkt met kralen, veren en vlechtstoffen. Deze kwetsbare materialen overleven zelden meer dan 100 jaar. In de steden heeft tegenwoordig de traditionele cultuur plaatsgemaakt voor een meer westerse cultuur.

Overweldigende natuurpracht in Angola

De materiële kwetsbaarheid van de cultuurartefacten, de desinteresse van de politiek, samen met het wegvallen van hun historische habitat, wakkert de vrees aan dat de Angolese cultuur enkel nog te vinden zal zijn bij malafide handelaars en bij Westerse musea.

Op muzikaal gebied heeft Angola een grote invloed op de andere Portugees sprekende landen. Angola is het geboorteland van muziekgenres Kizomba en Kuduro, bekend als Angola-zouk. En er is natuurlijk ook de consiousrap van Fernando!

Baalbek

is de oude Romeinse stad Heliopolis. De naam en schrijfwijze durft nogal variëren. Vandaag is het een moderne stad in Libanon, hoofdstad van het district Baalbek. Zij heeft ongeveer 80.000 inwoners, meestal sjiieten (10% van de moslims, vooral in Iran en Irak, volgelingen van Ali de schoonzoon van de profeet). De historische antieke stad is gelegen in het noorden van de brede Bekaa vallei. Dit is de vallei tussen het Libanongebergte en het Anti-Libanongebergte.

De ceders van Libanon

Hier werd gedurende vijftien jaar hevig gevochten tijdens de burgeroorlog van 1975 tot 1990. In de stad en haar omgeving vindt men ruïnes uit de Grieks-Romeinse periode, met sporen van Semieten en Feniciërs. Zij zouden als belangrijkste steden Tyrus en Baalbek hebben gehad. Deze zeevaarders stichtten meerdere handelsposten (waaronder Carthago). Baalbek staat op de Wereld Erfgoedlijst.

Baalbek: Bachustempel

De Romeinen lieten ons het tempelcomplex van Heliopolis na: de Bachustempel, een van de best bewaarde uit de Grieks-Romeinse periode, de Jupiter-tempel waarvan zes granieten kolommen resten en de Venustempel.

Baalbek : wat ons rest van de Jupitertempel

Omdat we niet echt beschikken over geschreven bronnen, circuleren er nogal wat veronderstellingen i.v.m. het ontstaan van de Fenicische stad.

Sommigen hechten geloof aan de ancient aliens aanhangers die beweren dat buitenaardse astronauten de technologie leverden om deze reusachtige en precies gevormde megalieten uit de rotsen te kappen en over grote afstanden te verplaatsen. Daar tegenover staan de historici die stellen dat deze zogenaamde oude structuren als basis werden gebouwd door de Romeinen in de eerste eeuw voor Christus. Dan is er ook nog de gecontesteerde geschiedenis die het ontstaan citeert in het derde millennium voor J.-C. Baalbek zou een florissante stad zijn, beroemd om zijn Baalcultus. Baal was de god van het onweer en de regen bij de Feniciërs en de Cananeeën. Hij gaf de mensen de wel-doende regens en hij vormde met Astarte, zijn vrouwelijke partner, het meest populaire goddelijke koppel in de Fenicische-Cananese periode.

Baalbek: de Venustempel

In de Hellenistische en Romeinse periode werd de stad Heliopolis genoemd, 'Stad van de Zon'. Sommigen stellen dat deze naam werd gegeven door de Grieken. Anderen zeggen dat de stad deze naam kreeg wanneer Marcus-Antonius deze aan Cleopatra schonk. Ook in het Egypte van Cleopatra was er een stad Heliopolis. Feit is dat de meeste overblijfselen dateren van de Romeinse periode.

Om de Romeinse macht te tonen besloot Keizer Augustus het grote heiligdom in Heliopolis te bouwen. De werken begonnen in 14 voor Christus en duurden tot het einde van de tweede eeuw. In de middeleeuwen zorgden aardbevingen, afbraken en de bouw van nieuwe constructies ervoor dat Baalbek een deel van haar antieke schittering verloor.

De laatste grote aardbeving van 1759 deed drie van de negen zuilen van het voorfront van de Jupitertempel neerstorten. De archeologische site werd omgevormd tot een Arabische citadel met een moskee, gebouwd met stenen van ter plaatse.

Naast reuzen en buitenaardse wezens zouden hier ook de bewoners van Atlantis aan het werk zijn geweest. Niet alleen de omvang van de pilaren, maar vooral de fundering zouden niet door mensenhand zijn gebouwd. De tempel staat op een terras van grote rechthoekige stenen, sommige meer dan 20m lang. Met een omvang van 5 x 5m wordt het gewicht geschat op 2000 ton per steen.

De in de groeve achtergelaten reusachtige steen heette oorspronkelijk Hajar el Qubla, de steen van het zuiden. Deze naam werd al gauw verbasterd tot Hajar el Hubla, de steen van de zwangere vrouw. Vele vrouwen hebben hier eeuwenlang hun vruchtbaarheid in positieve zin proberen te beïnvloeden door aanraking van de steen. Als men andere bouwwerken (zoals bv. het aquaduct van de Pont du Gard of het Parthenon) van de Romeinen beschouwt, dan lijkt het voor deze geniale ingenieurs niet onmogelijk deze gigantische stenen te verplaatsen. Overigens spreken de Romeinse geschiedschrijvers in hun verslagen nergens over aliens...

Een zoon van vele vaderlanden.

Overweldigd door een gevoel dat alleen moeders kennen wanneer ze hun eerste kind ter wereld hebben gebracht, trok Anna het deken nog wat hoger om de kleine Wolfgang te beschermen tegen de februarikou. Toch hing ook hier, zoals in alle huisjes van Dürnholz een drukkende sfeer van angst en onzekerheid. Meer nog dan in andere delen van wat voorlopig het Duitse Rijk was, zagen de Sudetenduitsers de toekomst met weinig vertrouwen tegemoet. Door internationale verdragen waren zij nu eens Duitsers, vervolgens Bohemen of Moraviërs, dan Tsjechen en dan weer Duitsers. De berichten die doorsijpelden lieten weinig ruimte voor hoop: Dortmund en Königsberg werden de voorbije nacht zwaar gebombardeerd. Overal moest de Wehrmacht terrein prijsgeven. Intussen voelde je de wrevel van de Tsjechischsprekende Sudeten met de dag toenemen. En toch was voor Anna dit naderende onheil nog niet haar grote bekommernis. Met een bang hart vroeg ze zich immers af waar haar Erich zou zijn. Was hij gesneuveld, ergens in de buurt van Kiev, of was hij bij de vluchtende soldaten die zich opgejaagd door de geallieerde bombardementen, terugtrokken richting Oostenrijk? Zou hij vermoeden dat hij vannacht vader was geworden van een zoontje?

Vader Erich Lambrecht werd geboren in een klein (thans verdwenen) gehucht in de buurt van Stettin, de grootste stad van Pommeren. Dit gebied in Noord-West Polen hoorde tot het einde van WOII bij het Duitse Rijk. De jonge timmerman moest zoals alle weerbare mannen ten oorlog trekken. Hij stootte met zijn bataljon door tot Kiev. Bij de gevechten in 1942 rond de Oekraïense hoofdstad, werd hij gewond. Zijn hand en been waren behoorlijk toegetakeld en hij werd voor verzorging overgebracht naar een veldhospitaal in de buurt van Wenen. Toen hij aan de beterhand was ging hij op een avond in een Wienercaféhaus iets drinken. Hij werd er bediend door een aardig meisje waarmee hij aan de praat raakte. Zelfs in troebele tijden doet Amor zijn werk. Het volgende jaar trouwden ze in Dürnholz (nu Drnho-lec), het geboortestadje van de bruid, gelegen in het Moravische deel van Sudetenland. Veel wittebrood heeft het jonge stel niet moeten eten, Erich moest weer naar het front. Zij moesten het stellen met af en toe een kort bezoek. In het voorjaar van 1945 was zelfs dit niet meer mogelijk. Toen de kleine Wolfgang geboren werd op 21 februari 1945, was Duitsland al volledig in het defensief gedrongen. In Dürnholz was er paniek omdat het Russische leger in aantocht was.

Anna vluchtte met haar familie en het zes weken oude zoontje naar Wenen, waar ze bij verwanten onderdak kregen. Even later werden alle Duitstalige Sudeten effectief verdreven. De families kregen een paar uur de tijd om hebben en houden bij mekaar te scharrelen en te proberen zich in Oostenrijk of Duitsland te vestigen. Intussen was Erich krijgsgevangen genomen door de Amerikanen. Omdat het kamp waar hij werd vastgehouden een paar dagen later zou worden overgedragen aan de Russen waagde hij samen met een paar makkers een ontsnappingspoging. Het lukte! Hij verschool zich in afgelegen boerderijen en ging intussen op zoek naar zijn vrouw en zijn zoontje. Toen ze uiteindelijk waren herenigd, hebben ze zich gevestigd in het Oostenrijkse Linz. In 1951 moesten ze ook daar vertrekken. Een zus van Anna woonde in Germering, een dorp op zo'n 15 km van München. Het werd het einde van hun Odysee.

De familie Lambrecht bouwde zich een nederig huisje en knoopte de eindjes aan elkaar door hard te werken. Wolfgang moest als knaap regelmatig mee helpen timmeren tijdens de vakantieperiodes. Maar hij koestert ook de mooie herinneringen aan avontuurlijke tochten en onbekommerd spelen in de Beierse bossen en de indrukwekkende bergen.

Dat er vaak weinig of geen eten was, herinnert hij zich alleen van horen zeggen. Vader had beslist dat Wolfgang op 14 jaar genoeg op school had gezeten, en hij wou hem op leercontract sturen in een bedrijf van landbouwmachines.

De jonge kerel bleef echter aandringen tot hij uiteindelijk toch naar de handelsschool mocht om zijn middelbare studies af te werken. Daarna kon hij bij de bank aan de slag als stagiair. De job beviel hem maar matig en hij wou echt bredere horizons opzoeken. Met de Katholieke Jugendverein (zeg maar, de 'Chiro'), had hij een paar dagen een bezoek gebracht aan Parijs. Hij was danig onder de indruk...

"Op school had ik Engels geleerd, geen Frans. En hoewel ik er geen snars van begreep, die taal sprak me aan. Dankzij een Duits-Franse jeugduitwisseling mocht ik een cursus van zes weken volgen in het mediterrane Montpellier. We logeerden in de Cité Universitaire des Jeunes Filles. Helaas, les jeunes filles étaient en vacances. Maar, het was een zeer leerrijke opleiding en toen ik weer naar huis ging kon ik me behoorlijk verstaanbaar maken. De ambitie was gewekt. Het liep ook niet echt vlot tussen mijn vader en mij en dus vroeg (en kreeg) ik een jaar verlof zonder wedde van de bank, om het elders te gaan proberen. Voor Parijs had ik niet genoeg geld, maar een buurman had een familielid wonen in Brussel. Die zou mij de eerste weken wel opvangen. Zo stapte ik dus op 14 augustus in 1965 in Brussel van de trein.

Behalve dat ik Brussel een oude, versleten stad vond, kreeg ik niet echt een cultuurschok. Alleen het plots afgesloten zijn van familie en vrienden was zeer confronterend. Opeens sta je er helemaal alleen voor. Er is niemand waarmee je kunt praten, je moet je ganse kennissenkring opnieuw opbouwen. Telefoneren was duur en schrijven doe je ook niet alle dagen. Het waren dus eenzame weken in het begin. Ik logeerde even in de Kajottercentrale en kon aan de slag bij IBM in Molenbeek waar ik een mansardekamer huurde. Daar haalde ik samen met Portugezen en Spanjaarden oude machines uit elkaar, waarvan sommige onderdelen konden gerecupereerd worden. Het was vuil en onderbetaald werk, maar ik moest ergens beginnen. Ik liet me meteen inschrijven in de avondlessen Frans in de basisschool in de Vierwindenstraat.

Daar zaten alleen maar Vlamingen. Die hadden natuurlijk allemaal al Frans geleerd in hun humaniora, maar zij wilden zich nog vervolmaken. Het was voor mij niet eenvoudig om met deze (voor mij tot dan toe onbekende) taalgemeenschap te communiceren. Ik was niet van plan in België te blijven en dus zeker ook niet om Vlaams te leren. Maar...

Zes december 1965 was een zonnige, koude dag. Ik stond zoals mijn meeste klasgenoten die maandagavond voor de schoolpoort. Maar er werd geen les gegeven omdat het ... Sinterklaas was. We gingen dan maar iets drinken in de buurt. Ik had een heel toffe babbel met Mia, een klasgenote uit Schepdaal. Vanaf die dag zou ik mijn toekomstplannen hertekenen... Er werd voorzichtig gesproken over trouwen, maar er moest eerst nog een gevaarlijke klip omzeild worden. Mia's vader was conservator van het trammuseum in Schepdaal. Hij was een overtuigd patriot. "In mijn huis komt nooit een Duitser binnen, ze veranderen toch nooit!" placht hij met vuur te verkondigen. Maar toch, krap een jaar later stonden we voor het altaar. Dat hij het echt wel goed meende, bleek al uit het feit dat hij zijn goede vriend, de burgemeester van Meerbeke (die ook directeur was van het zwembad van Schaarbeek), zover kreeg om zijn schoonzoon aan te nemen als badmeester. Dat was natuurlijk al wat beter dan het uit elkaar schroeven van afgedankte machines, maar ik wou vooruit. Ik zocht een job in de administratie. Die vond ik bij de Duitse Dienst voor toerisme. Daar hield ik het na vier jaar voor bekeken omdat de kans op promotie vrijwel onbestaande was. In 1970 vond ik dan toch de job van mijn leven bij Siemens. Aanvankelijk zat ik in de administratie, later in de verkoop, maar steeds in de informatica. Ik heb er meer dan dertig jaar met mijn volle goesting gewerkt".

Het succesvolle verhaal heeft Wolfgang alleszins te danken aan zijn werkkraft, zijn veelzijdigheid en niet in het minst aan zijn uitzonderlijke taalvaardigheid.

Wie hem hoort praten in het Nederlands of zelfs in het Pajots dialect, gelooft met moeite dat deze man vóór zijn 20ste nauwelijks wist wat Nederlands was.

Toen hun zoontje werd geboren zochten ze naar een comfortabele woning. Op de hoogte van Tuitenberg vonden ze het geschikte perceel om er een smaakvolle woning op te bouwen. Terwijl we dit gesprek optekenen en nippen van een smakelijke Hefeweizen, kijken we uit over de Moeillevallei met bloesemende boomgaarden en de Lombeekse molen aan de horizon.

"Op het gebied van landschappen zijn Vlaanderen en Beieren natuurlijk niet te vergelijken, maar qua mentaliteit, opleiding en levensgewoonten zijn de verschillen echt niet zo groot. Ik kan ook zeer sterk de zogenaamde cummunautaire problemen tussen Vlamingen, Walen en Brusselaars relativeren. Uiteindelijk zijn die maar een detail. Ik vind het bijzonder knap hoe men hier de tegenstellingen vreedevol oplost. De verbale confrontaties zijn totaal ongevaarlijk, men zou er op andere plaatsen een voorbeeld kunnen aan nemen.

Een Pajot heeft volgens mij zelfs veel gemeen met een Beier:

rustig, gemoedelijk, graag een woordje plaats, wat eigenwijs misschien. Ik ben en blijf een Duitser natuurlijk, maar ik heb het hier echt wel naar mijn zin.

Natuurlijk mis ik hier af en toe de weergaloze bergen, heb ik wat heimwee naar het zondagse Früschoppen onder de kastanjebomen van de Biergarten, met op tafel grote potten bier en pittige pretzel of Münchener Weisswurst op het bord en later op de middag Schweinbraten met Sauerkraut en Knödel... maar ik zou voor geen geld ook meer een geuze willen missen of mosselen met frieten!"

De Sudetenkwestie

Wanneer men het heeft over de Sudeten-Duitsers, dan bedoelt men de ruim drie miljoen Duitstaligen die tot 1945 woonden in Sudetenland, op de grens van Tsjechië, Oostenrijk en Duitsland.

Zij en hun afstammelingen wonen nu in Duitsland en Oostenrijk, waarnaar zij tussen 1945 en 1948 werden verdreven. De huidige naam is afgeleid van het Sudetengebergte. Vroeger werden ze ook Duitse Bohemers genoemd. De eerste mutatie van Germanen naar het huidige Tsjechië vond reeds plaats in de zesde eeuw.

In de twaalfde eeuw migreerden Saksische en Beierse kolonisten naar het gebied op vraag van het Tsjechische koningshuis. Zij waren gegeerd omwille van hun vakmanschap in handel, mijnbouw, landbouw, techniek en handwerk. In 1621, na de Slag op de Witte Berg (gewonnen door de Habsburgers) kwam Tsjechië onder het Habsburgse bewind en werd de Duitse taal dominant. In de deels ontvolkte gebieden van de noordelijke en westelijke grensstreek vestigden zich katholieke Duitstaligen. Zelfs in de grote steden als Praag was het Duits dominant. Onder invloed van het Tsjechische nationalisme verdween het Duitse element uit de centrale steden. Na de eerste wereldoorlog weigerden de Duitstaligen uit het latere Sudetenland mee te gaan in een nationale Tsjechische staat en wilden zij zich aansluiten bij Oostenrijk. Toch werden zij door het Verdrag van Saint-Germain (10/11/1919) tegen de wens van de Sudeten-Duitsers in, opgenomen in de nieuwe staat Tsjecho-Slowakije. Dit zorgde gedurende het interbellum (periode tussen beide wereldoorlogen) voor veel spanningen in de nieuwe, door Tsjechen gedomineerde nationale staat Tsjecho-Slowakije. Op 4 maart 1919 demonstreerde de haast voltallige Sudetenduitse bevolking voor haar recht op zelfbeschikking. Dit ging gepaard met een algehele staking. In 1935 behaalde de Sudetendeutsche Partij 44 van de 75 zetels. De SDP werd de basis van de Duits nationalistische krachten.

München

München is de hoofdstad van de Duitse deelstaat Beieren. Met haar 1.388.000 inwoners is het de derde stad en tevens ook een van de belangrijkste economische en culturele centra van het land. De stad werd in 1158 gesticht door Hendrik de Leeuw als handelspost. Al in de 16de eeuw begon Willem IV kunstverzamelingen aan te leggen. Ook zijn opvolgers en vooral Lodewijk I hebben deze collecties sterk uitgebreid.

Op 30 september 1938 werd het verdrag van München getekend waarbij onder druk van nazi-Duitsland en het fascistische Italië, zowel Frankrijk als het Verenigd Koninkrijk de annexatie bij Oostenrijk werd opgelegd. Op 4 december van dat jaar kozen 97% van de opgekomen kiezers voor NSDAP en dus meteen voor de annexatie én het naziregime.

Al tijdens de oorlog weigerde de Tsjechoslowaakse regering in ballingschap de Sudetenduitsers als staatsburgers te erkennen. Toen de staat Tsjechoslowakije na de Tweede Wereldoorlog werd hersteld, werd het merendeel van de Sudeten Duitsers verdreven door middel van deportaties en wilde uitwijzingen. 700.000 mensen vluchtten naar Oostenrijk en Duitsland. Nog 2,5 miljoen werden de volgende drie jaar uitgewezen, vaak na langdurige internering. Daarbij vielen naar schatting één op de tien door executie, uitputting of ziekte.

Geleidelijk aan zou onder de uitgedreven Duitse bevolking een vernieuwd nationaal bewustzijn groeien. Er werd zelfs geëist dat Tsjechië het aangeslagen land, huizen, fabrieken en goederen zou teruggeven. Bij de toetredingsonderhandelingen tot de Europese Unie was dit een van de belangrijke discussiepunten. Op 21 februari 2013 hield de Tsjechische premier een toespraak tot het parlement van Beieren met excuses voor de deportatie na 1945. De kwestie is een blijvend zeer dat de relaties tussen beide staten blijft vertroebelen.

Na de Eerste Wereldoorlog werd de stad het toneel van politieke onrust. Uiteindelijk werd de stad de plaats waar de NSDAP (Nationaalsocialistische Duitse Arbeiderspartij) van Adolf Hitler werd geboren. Hij hield regelmatig toespraken in de bierkelders van de stad. In 1923 vond onder zijn leiding een 'putsch' plaats. Deze strandde bij de Odeonsplatz. Voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog vestigde de NSDAP hier zijn hoofdkwartier. In 1938 vond hier de beruchte Conferentie van München plaats waarbij door nazi-Duitsland, Italië, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk buiten aanwezigheid van Tsjecho-Slowakije (tot het welke Sude-tenland historisch behoorde) werd bepaald dat het Tsjechische Sudetenland aan Duitsland werd toegewezen. De Sudeten-kwestie was geboren.

Op het einde van de Tweede Wereldoorlog was de stad voor een groot deel plat gebombardeerd. Men besloot het historisch centrum in zijn oude luister te herstellen.

In 1972 vonden hier de Olympische spelen plaats, die werden overschaduwd door een Palestijnse terreuraanslag op het Israëliische Olympische team.

München is een belangrijke cultuurstad. Dat weerspiegelt zich ook in het groot aantal monumentale bouwwerken. De Frauenkirche uit 1488 is het hoofdmonument van de Beierse bouwkunst. Zij werd ontworpen door Jörg von Halsbach. Kenmerkend zijn de monumentale westtorens. Het paleis, de zogenaamde Residenz, dateert uit de 14de eeuw en is een delicate mix van stijlen. Verder zijn er de zomerkastelen van de vorsten: Shloss Nymphenburg en Shloss Scheisheim. München biedt de bezoeker talrijke rijke en waardevolle musea waaronder de verschillende pinakotheken met oude en nieuwe kunst en de beeldenparken. Bijzonder interessant zijn ook het BMW-Museum, het Bayerische Nationaal museum, het Deutsches Museum (een pedagogisch meesterwerk), het Jüdisches Museum, het Staatliches Museum Ägyptischer kunst en zo kunnen we nog wat doorgaan.

München, de Frauenkirche en het stadhuis

Sport: FC Bayern München is het paradedepaardje van de Bundesliga. Het is zonder meer een van de beste voetbalteams ter wereld. Het elftal speelt in de imposante Allianz Arena.

Erfgoedevenementen: ieder jaar in september vindt op de Theresiënwiese het wereldberoemde Oktoberfest plaats, het grootste bierevenement ter wereld waar geschonken wordt in de bekende tweeliter bierpullen. De mannen halen voor het evenement hun lederen hose boven zodat ze vrij op hun benen kunnen kletsen. De vrouwen met hun pittige Bayerische dirndl's en witte pofmouwtjes, hun kleurige topjes en hoepelrokken dragen onvermoeibaar met zwier de vele pullen naar de lange tafels langs welke mannen en vrouwen, arm en rijk zonder onderscheid, arm in arm mee hotsen op de humpa tonen van de Tyroler Blas-kapellen. Eind juni wordt jaarlijks het filmfestival van München gehouden. Na de Berlinale is dit het belangrijkste filmfestival van Duitsland.

En casa con Goedele y José Van Isterdael

We hebben het nog maar alleen gehad over mensen die vanuit verre oorden naar hier kwamen en onze cultuur verrijkten. Er zijn ook Pajotten die zich lostrokken uit de zware klei om zich te vestigen in exotische plekken. Neem nu Jef Van Isterdael, die je na 16 jaar Honduras gerust 'José' mag noemen. Zijn verhaal...

Jef is de oudste van zes, geboren in een gezin waar cultuur en ongebreidelde sociale inzet met het dagelijks brood werden geserveerd. Vader was de haast legendarische 'meester Robert' die op zowat al zijn scholieren een diepe indruk heeft nagelaten. Je kon hem ook gerust de 'cultuurpauze van Roosdaal' noemen. Hij was de motor achter het Davidsfonds en talrijke andere culturele projecten. Moeder was al even bedrijvig in de Christelijke vrouwenbeweging. Zij hadden hun huis ingericht als een heus 'verenigingsatelier'. Tussen stapels uit te delen folders en affiches liepen de kinderen vrolijk te genieten van de gezellige drukte die er altijd heerste. Het mocht dus niet verbazen dat Jefke niet zou kiezen voor een stoffig kantoorbaantje. In de Pamelse basisschool zat hij in een klas met rakkers die het de ploeg onderwijzers niet bepaald gemakkelijk maakten. Zij waren op hun 10 jaar meteen schoolvoorbeeld van echte soixante huitards. Na zijn humaniora in het college van Ninove koos Jef voor een opleiding landbouwingenieur in Leuven. Tijdens de vakanties kluste hij op de Kleistraat wat bij in de schrijnwerkerij van Miel.

Een mens kan maar best meer dan één stiel kennen! De zondagen werden steevast gevuld met stoeien en ravotten op het Chiroplein en elke zomer stond in het teken van het jaarlijkse bivak.

Dat de grenzen van het Pajottenland te benauwend waren bleek al meteen nadat Jef zijn studies had beëindigd. Hij ging aan de slag in wat toen nog Zaïre heette. Daar werkte hij in de onmiddellijke omgeving van een andere uitgeweken Pamelaar, pater Emiel Strens.

Toch keerde hij nog eens voor een vrij lange periode terug naar het vaderland.

Hij kreeg een job aan de KU Leuven in het Zootechnisch Centrum. Aan die jaren hield hij een goede vriendschap over met 2 beroemde Leuvenaars: Armand 'Big Bill' Hombroux (Ene Mee Hesp!) en Lange Polle (nu Monsieur Paul en wereldberoemd met Triggerfinfer).

Geert, Jef's jongste broer had ook de lokroep van de verre horizon gevolgd en werkte tussen 1991 en 1998 voor een Vlaamse NGO (toen nog Act, nu Trias).

"In die periode zijn wij, mijn vrouw Goedele en ik, er twee keer op vakantie geweest. Dat was een plek die ons zo beviel, dat wij de kans grepen toen Geert in 1998 de beslissing nam om terug te keren naar België. Ik pikte dus de vacante job in. Natuurlijk was het verschil met West-Europa zeer groot, maar een cultuurschok was het nu ook niet echt. Ten slotte staat de Spaanse cultuur toch niet zo ver van de onze. En er is zoveel dat ons hier houdt! Eerst en vooral natuurlijk het klimaat! Minstens 300 dagen per jaar 's morgens om zes uur de eerste tas koffie op het terras en 's avonds tot tien uur een boek lezen op dat zelfde terras. Wij zouden het niet meer kunnen missen!"

Nog erger: als wij op vakantie komen naar België, dan krijgen we na een week last van claustrofobie! Zelfs in de zomer.

Wat ons hier ook zo treft is de vriendelijkheid en goede luim van de mensen. Ondanks al de armoede en miserie van het grootste deel van de bevolking is er veel blijheid. Iedereen groet hier echt iedereen op straat. Als we op verlof zijn in België en we doen dat de eerste dagen ook (uit gewoonte), dan bekijkt men ons als verdachte individu's!

Het gebeurt hier minstens een paar keer per week dat de elektriciteit uitvalt en vaak komt er een week lang geen drinkwater uit de kraan. De gezondheidsdiensten zijn een regelrechte ramp, de politie en politici zijn corrupt en ga zo maar door. Maar toch blijven deze mensen optimist! Als we op vakantie komen (notabene naar één van de zogenaamd 5 -of zeker 10- beste landen ter wereld om te wonen), dan horen we alleen maar gezaag en azijnpisserij over crisis, onbekwane politici en luie Walen!"

Jef somt nog een aantal zegeningen van Honduras op: het fileprobleem hebben ze er nog niet uitgevonden! Net zomin als snelheidscontroles, alcoholcontroles en GAS-boetes. Met andere woorden: vrijheid blijheid! De tolerantie zit hen in de genen.

"Als de vrouw van onze linkerbuur verjaart, dan staan er om vijf uur 's morgens mariachi's (straatmuzikanten) aan de voordeur en wordt er vuurwerk afgeschoten. Als de zoon van de rechterbuur verjaart, dan is het tot twee uur 's morgens Punky Reggae Party in de tuin. En niemand die zich daar aan stoort, als het tenminste niet alle dagen gebeurt. En voor de rest is het natuurlijk een prachtig land: impressionante landschappen, eindeloze ruimte, veel natuurparken, Caribische kust met witte stranden, palmbonen en blauwe zee zoals ze in de toeristische folders staan beschreven. Op minder dan twee uur van onze voordeur vinden we fantastische koraalriffen en koloniale stadjes".

Uiteraard is Honduras geen echt paradijs. Jef en Goedele hadden het er aanvankelijk niet gemakkelijk. Het eerste jaar was er natuurlijk het taalprobleem. En al is Jef niet bepaald iemand die zich snel opjaagt, de manier waarop Hondurezen met het begrip *tijd* omspringen is toch wel heel bijzonder. Geen enkele Hondurees zal verder plannen dan *mañana*.

"In het begin ergert een mens zich daaraan, maar daarna ... De Hondurese keuken zal nooit ergens een culinaire prijs winnen, met uitzondering misschien van de kuststreek waar je vis, garnalen, kreeft en zeeslak kunt eten. Maar voor de rest zeer eentonig: alle dagen maïs (tortilla's) en bonen. Gelukkig zijn alle groenten wel te krijgen, en eten we thuis dus nogal Belgisch (Leve het kookboek van de Boerinnenbond!).

De eerste jaren was het contact met het thuisfront nogal moeilijk: de post werkt hier nauwelijks of niet, telefoneren was enorm duur, en internet was niet altijd beschikbaar. Inmiddels is dat wel allemaal verleden tijd, dankzij Skype, Facebook, enz."

Dat zijn uiteindelijk allemaal kleine ongemakken. Honduras heeft echter andere katten te geselen. Toen Goedele en Jef zich amper een paar maanden in hun nieuwe thuisland hadden gevestigd (oktober 1998), kreeg Honduras de orkaan Mitch over zich. Balans: minstens 12.000 doden en bijna 1 miljoen mensen dakloos. Daarbij komt de diepe armoede, vooral schrijnend omdat het land zoveel mogelijkheden in zich heeft.

Enkele cijfers: bijna 70% van de bevolking leeft onder de armoedegrens (minder dan 2 euro per dag per persoon om te overleven); ruim 45% leeft in extreme armoede (minder dan 1 euro per dag); 30% van de kinderen zijn chronisch ondervoed; publiek onderwijs en gezondheidszorg zijn een totale puinhoop...

"Voor mij ligt de oorzaak voor de hand: een nergens anders geziene ongelijkheid en een politiek systeem dat alleen maar gebaseerd is op het bestendigen van de rijkdom van een kleine elite. Met als triest hoogtepunt de staatsgreep in juni 2009, net op het moment dat alle andere landen in Latijns Amerika hun reputatie van 'bananenrepubliek' hadden afgegooid en evolueerden (en verder evolueren) naar volwaardige democratieën. Daarbij komt de laatste jaren een angstwekkende stijging van de criminaliteit: Honduras is inmiddels het gevaarlijkste land ter wereld, met meer dan 80 moorden per 100.000 inwoners per jaar.

De familie Van Isterdael woont in Santa Rosa de Copán. Het stadje van 55.000 zielen heeft een rijk koloniaal verleden. Vooral de traditie van tabak en sigaren was er vroeger belangrijk; nu is Santa Rosa zowat de hoofdstad van de kwaliteitskoffie in Honduras. Op amper 50 km is er echt werelderfgoed te vinden: de Mayastad Copán (Copán Ruinas).

Het dorp waar de ruïnes van de oude Mayastad werden gevonden, ligt op een steenworp van Guatemala. Het is een paradijs voor archeologen die hun hart kunnen ophalen in goed verzorgde sites. Heel bijzonder is de hiërogliefentrap waarlangs men de dertig meter hoge piramide beklom.

Erger dan Afghanistan, Iran en andere Somalië's! De drugsmokkel van cocaïne naar de V.S. heeft daar veel mee te maken, maar meer nog de eerder genoemde ongelijkheid.

En toch blijft het een prachtig land! Zo hadden we de 2 laatste maanden het geluk de evaluatie te mogen maken van een project met de Spaanse Ontwikkelingssamenwerking. Daarvoor mochten we 10 groepen van boeren en kleine ondernemers (mannen en vrouwen) bezoeken in afgelegen dorpjes en gehuchten. Overal werden we ontvangen alsof die mensen ons al jaren kenden. Elke dag keerden we terug naar huis met bananen, avocado's, mango's, paprika's of andere kleine dingen! Nog straffer: toen we een paar maand geleden het project officieel hadden afgesloten, heeft Goedele al die 300 mensen moeten kussen! Ik gelukkig alleen de 200 vrouwen. Om maar te zeggen hoe hartelijk de mensen hier zijn, ondanks al hun problemen".

In de 72 treden zij maar liefst 2000 hiërogliefen uitgehakt, meteen de langste tekst uit het Oud-Amerikaanse continent. Dankzij deze tekst kan met het grootste deel van de Copán-dynastie achterhalen. Naast de teksten werden ook afbeeldingen gevonden van verschillende Mayavorsten. De restauratie van dit meesterwerk heeft bijna een eeuw in beslag genomen. Maar tegenwoordig is het onmiskenbaar een van de hoogtepunten van ons werelderfgoed!

De lange Mars van Mei Ling

Ik wip dagelijks wel een paar keer binnen bij mijn hoogbejaarde ouders. Op een dag hoorde ik, al voor ik de deur heb geopend, vrolijk gebabbel. Toen herinnerde ik me dat er een nieuwe gezinshulp zou beginnen. Even later maakte ik kennis met Mei Ling, een bijzonder vriendelijke dame die met een waterval van heel bijzonder Nederlands een geanimeerd gesprek voerde met mijn moeder. In enkele weken tijd zorgde ze er met haar opgewektheid en enthousiasme voor dat er uitgekeken wordt naar 'haar' dag van de week. Regelmatig brengt ze een Chinees gerechtje mee, bereid door Chang, haar man die kok is in een Chinees restaurant in Ninove. Op hun negentig worden mijn ouders zo nog liefhebbers van de Oosterse keuken. Af en toe vertelt Mei ook over haar eigen leven. Een verhaal van vele kilometers.

Rijstvelden in Yunan, zuidwest-China

Mei Ling ziet voor het eerst de zon rijzen op 11 januari 1980 in een dorp, niet zo ver van Fang Cheng in Zuid-West China. In deze uithoek van het onmetelijke land is het hard knokken. China, dat is ongeveer een miljoen vierkante kilometer waarop anderhalf miljard mensen wonen. Het land is de wieg van een zeer oude beschaving en rijke cultuur, kunst en wetenschap. Na millennia oude keizerrijken werd het in 1949 een communistische volksrepubliek. Sindsdien zoekt het land naar een evenwicht tussen het strenge communisme dat Mao Zedong heeft nagelaten en een moderne vrije markteconomie. Een oefening waar de gewone Chinees niet meteen de vruchten van plukt. In dit moeilijk scharniermoment moet Mei dus aan haar toekomst beginnen bouwen. Ze gaat op zoek naar een beter leven...

In Macao, een gewezen Portugese kolonie aan het andere eind van het land, vind ze werk als huisbediende. In deze grote, moderne stad, in de buurt van het nabij gelegen Hong Kong, vindt ze tussen de zowat 600 000 inwoners ook haar man. Hij is een uitstekend kok en samen kunnen zij door hard te werken het hoofd boven water houden.

Wanneer hun eerste zoontje geboren wordt, zoeken zij naar mogelijkheden om hun kind een betere toekomst te bieden.

Het hypermoderne Macao

Van vrienden en verwanten horen ze verhalen over het Westen, fabels van rozengeur en maneschijn. In 2000 wagen zij de grote stap en belanden zij in Sint-Niklaas waar ze aan de slag kunnen in een Chinees restaurant.

Maar het zoete Waasland was toch niet meteen het beloofde paradijs...

"Veel mensen maakten zich boos als ik in een supermarkt aanvankelijk in het Engels mijn bestelling deed. Daarom deed ik heel erg mijn best om vlug Nederlands te leren. Maar het is zo moeilijk! Ik moest niet alleen een compleet nieuwe taal leren, maar nog moeilijker is het leren lezen en schrijven op een totaal andere manier".

In Sint-Niklaas baatte de echtmaat van Mei als zelfstandige een Chinees eethuis uit. Het verhoopte grote succes bleef echter uit. Toen er dan nog een dochtertje en een zoontje geboren werd, moest de idee van een eigen zaak worden opgeborgen. Gelukkig vond de jonge vader een goede baan als kok in een restaurant in Ninove en kon Mei aan de slag als gezinshelpster. Zij doet dat op een bijzonder gedreven manier. Haar vriendelijkheid is zo ontwapenend dat de taalbarrière geen echt probleem meer vormt. Intussen is haar oudste zoon een echte 'ambassadeur' voor het gezin. Hij zit in het eerste secundair, is knap in wiskunde, leert piano aan de muziekacademie en trekt elke week naar een cursus Chinees in Brussel.

Zo bescheiden en teruggetrokken als deze jongen is, zo open en vrolijk is zijn zusje. Ook de jongste spruit heeft het duidelijk naar zijn zin in het wat krappe, maar gezellige appartement.

"Ik vind de mensen hier echt wel aardig. De eerste jaren dacht ik echt dat we het niet zouden volhouden. Ook was er af en toe het heimwee naar de geboortestreek. Intussen beginnen we het hier echt gewoon te worden en willen we in deze omgeving ons leven verder uitbouwen. Natuurlijk is er wel eens iemand die niet zo vriendelijk is. Maar de meeste mensen zijn echt wel gastvrij. Ze zijn zeker niet zo hebbertig als in China. Ik had hier eens een kleine aanrijding met de auto. Ik kwam met de andere chauffeur overeen dat ik gewoon de schade zou betalen. Een week later stond hij voor de deur met geld. Hij vertelde me dat ik te veel had betaald en dat de herstelling minder duur was dan we gedacht hadden. Zoiets zou je in China niet meemaken. Nog een ander verschil: het zal je misschien verbazen, maar hier is veel minder stress! In China is alles nog veel meer gejaagd en heb je geen tijd over om echt te leven".

Dat van die stress... dat hoorden we nooit eerder. Zo zie je maar, alles is perceptie!

Hoe kun je iets zinnigs vertellen over het erfgoed van het onmetelijke China met zijn anderhalf miljard inwoners die behoren tot diverse volkeren, die verschillende talen spreken en leven in een gebied dat reikt van de hoogste bergtoppen tot onherbergzame woestijnen, vruchtbare landbouwgebieden, jungles en miljoenensteden. Omdat we in het spoor van Mei Ling zoveel cultuurgebieden doorkruisen, zullen we ons beperken tot enkele opvallende elementen.

Wij, West-Europeanen zouden best nederig mogen zijn als we onze beschavingsgeschiedenis vergelijken met bv. de Chinese. Daar vinden we immers de bakermat van een van de vroegste centra van beschaving, verfijnde kunsten en wetenschap. Het was ook een van de allereerste landen die een enorm gebied onder één gezag kon samenbrengen. Zo kwam in de derde eeuw voor Christus de eerste Chinese keizer, Qin Shi Huangdi, aan de macht. Hij verenigde het land en lag ook aan de basis van het beroemde Terracottaleger. Misschien nog meer tot de verbeelding sprekend was de bouw van de Chinese Muur (foto hieronder).

De keizerlijke dynastiën werden afgebroken in 1911 toen de de Republiek China werd uitgeroepen. Na een onstabiele periode van burgeroorlogen en vreemde overheersingen, kwam in 1949 Mao Zedong aan de macht en voerde een communistisch bewind in. De jongste decennia evolueert het land steeds meer in de richting van het kapitalisme.

Taoïstisch klooster

Toch blijft in de geest van veel Chinezen de aloude filosofie overleven van twee grote denkers, die meer dan alle keizers en politieke leiders het Chinese denken hebben bepaald: Confucius en Boeddha. In beide gevallen moet je spreken van een levensbeschouwing, niet van een godsdienst. Het confucianisme is een ethisch en filosofisch systeem, dat de leer van Confucius (551 – 479 v.Chr.) volgt. Niet alleen China maar een groot deel van de andere Oost-Aziatische landen werden er sterk door geïnspireerd en onder de Chinese keizersdynastiën was het zelfs de officiële ideologie.

Het boeddhisme werd naar verluid gesticht door Gautama Boeddha. Deze leer is er op gericht dat de mens bevrijd kan worden uit de kring van wedergeboorte, wat meteen een einde zou maken aan alle lijden.

Hoe kunnen we dit erfgoedvakje beter afsluiten dan met dit vers:

*Het vermijden van al het foute gedrag,
Het ondernemen van het goede,
En het ontwikkelen van je eigen geest;
Dit is de leer van de Boeddha's.*

Thuis komen op het Espenveld

Hoe een dubbeltje rollen kan. Op een causerie over het Brabants trekpaard raakte ik aan de praat met een vriendelijke man die vol nostalgie vertelde over zijn 'geboortedorp' Anderlecht, over het veld links van het ouderlijke huis en over de kouter waar een stevig boerenpaard de zware grond open ploegde. Maar op één generatie onderging deze Brusselse uithoek een dramatische metamorfose. "Op een bepaald ogenblik kon ik het niet meer aanzien en ben ik gevlucht. Let op niet omwille van een of andere racistische overweging, mijn vrouw is Marokkaanse!". Ik dacht meteen, Rachida Baba en Luk Knops, dat moet ook een mooi verhaal worden voor onze bundel.

Met een schalkse knipoog vertelt Luk: "Ik ben geboren op 11 juli (!) 1954 in Anderlecht, op de Brusselse boerenbuiten. Mijn ouders kenden geen woord Frans. Wij gingen in de buurt naar een tweetalige school, waar de Nederlandstalige afdeling beduidend groter was dan de Franse. Ik herinner me nog goed die les geschiedenis in het derde studiejaar. De meester had verteld over de Guldensporenslag. De speeltijd die volgde op deze les begrepen de toezichhoudende leerkrachten er niets van. Zonder een voor hen aanwijsbare reden had ons klasje spontaan een frontale aanval ingezet op de totaal verraste leeftijdsgenootjes van het andere taalregime. Het is intussen wel grondig veranderd. Maar niet alleen op taalkundig vlak. De buurt verloederde in een angstwekkend tempo. Onveiligheid, vandalisme, inbraak, drugdealers... het degradeerde de eens zo gezellige omgeving tot een beangstigende plek. Elke avond bang zitten wachten of de dochter niet is aangerand, of de zoon wel veilig is thuisgeraakt. En daar bovenop het besef dat er nagenoeg niets wordt aan verholpen".

Rachida had er wat minder moeite mee, al had ook zij het niet echt begrepen op een aantal buurtbewoners, die een harmonisch samenleven wel degelijk in de weg stonden. Ook zij herkent het Anderlecht niet meer van 1990, het jaar dat ze in België haar eerder uitgeweken broer kwam vervoegen.

Panorama op Moulay Idriss

"Mijn geboortestad is Moulay Idriss, een heel mooie oude nederzetting in Noord-Marokko die gesticht werd door koning Idriss, een neef van de profeet Mohamed. In de buurt van mijn stad vind je de mooiste bewaarde ruïnes van Marokko, de oude Romeinse stad Volubilis. Het is een prachtige, rustige streek. Maar toch wou ik er niet blijven. Na mijn studies (Rachida is licentiate Arabische talen) waren er zoveel zaken die mij in het land van de autoritaire Hassan II tegen de borst stuitten, dat ik besliste mijn leven elders uit te bouwen, er was immers geen enkel uitzicht werk of toekomst.

*Mijn oudste broer was al in 1969 uitge-
weken naar Brussel. Voor mij lag het dus
voor de hand dat ik het ook hier zou pro-
beren. Dat viel aanvankelijk niet mee. Ik
had in Marokko al behoorlijk Frans geleerd
en ik dacht dat ik me met mijn diploma
verdienselijk kon maken in de moskee
van Sint-Jans-Molenbeek. Ik wou er Ara-
bische vrouwen leren lezen en schrijven.
Mijn kandidatuur werd afgewezen omdat ik
... geen hoofddoek droeg..."*

Om het vervolg van het verhaal te snap-
pen moeten we weer naar Luk. Op een
bepaald ogenblik werd het huis naast zijn
woning verkocht. Toen hij even later een
jong koppel met een paar kindjes de pak-
ken naar binnen zag dragen, dacht hij wat
teleurgesteld bij zichzelf : "Verdikken, nen
bruinen" . Toen hij de volgende lente wat
in zijn tuin aan het wieden was, waren de
kindjes van de nieuwe burens ook hun tuin
aan het exploreren. Luk knoopte een
praatje aan met hen en even later kwa-
men hun papa en mama ook een woordje
plaatsen. Er groeide een mooie vriend-
schap. "Je moet echt eens naar Marokko
op vakantie komen" had de jongeman hem
gezegd...

*"Wist ik veel waar Marokko lag! Maar toch,
iets in mij spoorde me aan om het er toch
maar eens op te wagen. Ik beleefde er
inderdaad een heel mooie vakantiemaand.
Vreemd genoeg was het voor mij nadien
veel makkelijker om ook met mijn andere
burens contact te maken. Overigens waren
er op mijn werk bij de Spoorwegen ook
een aantal Marokkaanse bedienden. Door
gemeenschappelijke kennissen heb ik
kennis gemaakt met Rachida. Toen werkte
ze nog niet bij de spoorwegen. Met haar
zou het heel goed klikken. Wie zei ook
alweer dat het kan verkeren?"*

Toen ze verhuisden van Anderlecht naar
Pamel, heeft Rachida het toch wat moeilijk
gehad. In Brussel praatte ze met iedereen.
Frans, Arabisch of Nederlands het was
haar om het even.

Maar dus ook Nederlands, want dat had ze
intussen geleerd om met mijn ouders te
kunnen praten. Gelukkig heeft ze echt wel
aanleg voor talen. Op vrij korte tijd had-
den haar lessen Nederlands het verhoopte
resultaat.

*"Wij hebben hier echt toffe burens. Ieder-
een is heel vriendelijk tegen ons. Het is
natuurlijk niet zoals in Marokko. Daar
houden ze echt wel van veel gebabbel, dat
is hier minder. Maar toen we hier vier jaar
geleden het huis in het Espenveld kochten,
werden we echt wel goed onthaald".*

Luk herinnert zich nog het door het ge-
meentebestuur georganiseerde busritje
langs de mooie plekjes van Roosdaal. Ook
het onthaal in het gemeentehuis weet hij
te waarderen:

*"Hier staan nog 'mensen' achter het loket!
Ik vind in Roosdaal eigenlijk de sfeer terug
van het Anderlecht uit mijn kinderjaren, ik
ben teruggekeerd naar mijn jeugd. Al ben
ik niet echt gerust in de evolutie van de
bewoners van de Ninoofsesteenweg. Wij
zien zich daar een beetje hetzelfde voor-
doen als wat destijds in de Brusselse
gemeenten gebeurde".*

Ook Rachida is niet echt te spreken over
de evolutie bij een deel van haar land-
genoten.

Op de vraag of dit echt problematisch is antwoordt zij met een oer-Vlaams:

"Amaai, dat zal wel zijn. Op de universiteit lag ik steeds in conflict met extreem religieuze moslims. Intussen is hier echter de invloed van het religieus extremisme sterk toegenomen. Meer zelfs, ik ga regelmatig nog naar mijn familie in Moulay Idriss en ik merk dat er onder de nieuwe koning (Mohamed VI, aangetreden in 1999) zeer veel in positieve zin is veranderd, zeker wat de rechten van de vrouw betreft. Ik had al problemen met de rabiate godsdienstbeleving tijdens mijn studies, maar nu herhaalt dat probleem zich ook bij sommige Belgische geloofsgenoten. Ik heb het heel moeilijk met de hypocrisie van de harde strekking. Zo kennen wij strikt Islamistische families die er extremistische ideeën op nahouden, maar die op weg naar hun vakantie in Marokko ter hoogte van Maubeuge even in een bosje stoppen waar sluier en lange kleren worden gewisseld voor een frivool topje, waarna de reis flink gemaquilleerd wordt voortgezet."

Gelukkig worden Rachida en Luk in hun Pamelse woonst minder met deze problematiek geconfronteerd. Luk steekt zelfs onomwonden de loftrumpet over zijn nieuwe thuis.

"Ik voel me hier echt in de hemel! Ik ben net op pensioen en ik hoop binnenkort volop te kunnen genieten van mijn kleinkinderen. Mijn zoon, die getrouwd is met een Lithouwse, woonde tot vorige week nog in Duitsland (van een multiculturele familie gesproken!), maar sinds vandaag zijn ze verhuisd naar Pollare. Ik zie me hier binnenkort met de kleine pagadders al rondlopen in de weiden en kijken naar de sterke Brabantse paarden, zoals ik dat ooit deed in mijn oude Anderlecht".

Het
porselein-
straatje in
Anderlecht

Anderlecht ontwikkelde zich van Franse nederzetting tot middeleeuwse heerlijkheid aan de Zenne. Hier trokken de heren van Aa hun kasteel op. In de buurt van deze vesting versloeg de Vlaamse graaf Lodewijk van Male de Brabanders in de Slag bij Scheut (1356). Het hof van Aa werd in de 15de eeuw verlaten. In 1394 werd bij oorkonde van hertogin Johanna van Brabant Anderlecht bij de stad Brussel gevoegd.

Toch werd het in 1796 weer een zelfstandige gemeente. Op dat ogenblik krijgt Anderlecht (en dan vooral de wijk Kuregem) stedelijke allures met riant villa's van de nieuwe rijken. Vooral na de Eerste Wereldoorlog rukt de verstedelijking op. Dit heeft ook een verregaande verfransing tot gevolg.

Tot de jaren zestig van de twintigste eeuw blijft de rand van de 'groene' gemeente zeer landelijk (Neerpede). Vandaag is het echter zoeken naar restanten van dit pastoraal verleden. Toch zijn er mooie ontdekkingen te doen zoals de Luizenmolen in de Vlinderstraat of het pittoreske Porseleinstraatje.

Heel boeiend ook is het Erasmushuis. De grote humanist vestigde zich in Anderlecht in 1524. De grond werd hem echter te heet onder de voeten en hij verhuisde met bibliotheek en al naar het veilige Bazel. Er is natuurlijk nog het Astridpark waar voor voetbalsupporters op het heilige gras van het Vanden Stockstadionstadion de goden van paarswit hun pirouettes draaien

Moulay Idriss en Volubilis

Moulay Idriss Zerhoun is gebouwd over twee heuvels aan de voet van de Zerhoun. De heilige stad Moulay Idriss Zerhoun heeft een speciale plek in de harten van het Marokkaanse volk. Het was hier dat Moulay Idriss I in 789 aankwam en een pact sloot met de Berbers. Deze stichter van de Idrissidendynastie beschouwde zichzelf als afstammeling van Fatima, de dochter van de Profeet. De Abassiden verdreven hem en hij vluchtte naar de Magreb in 786.

In 789 kwam hij aan in Volubilis de door de Romeinen gebouwde stad (vandaag wordt deze stad omwille van de vele waardevolle relikten erkend als werelderfgoed). Idris I behield met de oorspronkelijke Berberbevolking de Romeinse stad. Zijn mausoleum is de heiligste plek van Marokko!

Moulay Ismael ibn Sharif was de tweede sultan van Marokko uit het geslacht der Alaoui. Hij versloeg de Engelsen in Tanger in 1684 na een vijfjarige belegering. Hij knoopte diplomatieke betrekkingen aan met Europese mogendheden.

Deze sultan bouwde zijn hoofdstad Meknes, legde prachtige tuinen aan en bouwde schitterende religieuze en burgerlijke monumenten. Spijtig gebruikte hij hiervoor de Romeinse stad Volubilis (die op dat ogenblik nog haast ongeschonden was bewaard) als steengroeve voor zijn veelvuldige bouwwerken in Meknes. Moulay Idriss was meer dan duizend jaar door Berbers bewoond na Idris I. Deze deelde de macht met de Berbers nadat hij de Arabieren had verdreven. Op die wijze sloot hij een verbond dat duizend jaar stand hield tot Moulay Ismael.

Het gebied van Meknes, Moulay en Volubilis was bewoond door afstammelingen van de Feniciërs die de streek in de 9^e eeuw voor Chr. veroverden. Na de overwinning in de Punische oorlogen in de derde eeuw voor Christus viel het ganse gebied in Romeinse handen die er toen de overweldigende stad Volubilis hebben gesticht.

Moulay Idriss was een verboden stad voor toeristen. Lokale gidsen adviseren de stad voor zonsondergang te verlaten. De burgemeester spreekt van een misvatting die ervoor zorgde dat de stad niet uit de schaduw van Fez kwam. De stad ligt verborgen aan de voet van het Atlasgebergte naast Volubilis en Meknes. Zij is genoemd naar Sultan Idris I en onderging haast geen verandering. Dit is een zegen voor de zeldzame toeristen die deze authentieke medina bezoeken.

De stad ligt tussen twee bergpieken wat een natuurlijk amfitheater vormt voor de luidsprekers die het gebed aankondigen. Heel bijzonder is ook de unieke groene, ronde minaret. De steile en smalle kronkelende straten en de dooreen gestrengelde bebouwing maken elke commerciële activiteiten haast onmogelijk. De ezel is hier het enige transportmiddel. De oven van de bakker de enige luchtverontreiniging. Het leven speelt zich vooral af op het grote plein.

Moulay Idris kreeg de naam *'het Mekka van de arme man'*, omdat tienduizenden pelgrims hier in augustus neerstrijken op het grote plein bij het mausoleum Idris I de kleinzoon van de profeet. Niet-moslims hebben geen toegang tot de moskees en de minaretten. Zes pelgrimstochten (Hajs) tijdens het jaarlijks festival naar het graf van de heilige Idris I komen overeen met een Haj naar Mekka. Vandaar de benoeming *'het Mekka van de arme man'*. Wie de berg opklimt heeft een verbluffend zicht van alle moskees in de stad. Ook de geruïneerde Oud-Romeinse stad Volubilis komt dan uit het niets te voorschijn.

Deze plek, ontstaan onder de Feniciërs, is tot volle bloei gekomen onder de Romeinen en heeft haar belangrijk religieus centrum behouden in deze authentieke Medina, gebouwd op de heilige heuvel. Zo wordt een geschiedenis van 3000 jaar bewaard op deze heilige plaats.

Het land van de geknakte anjer

Voor ons volgende migratieverhaal verplaatsen we ons naar 1955, naar het Portugal van dictator Antonio de Oliveira Salazar. In de Alentejo trekken we tussen de kurkeikbossen de heuvels in. Daar liggen in de buurt van de Spaanse grens honderden wit-blaauwe dorpjes verstrooid in de Serra de São Mamede. In het nederige gehucht Caia, op twee uur stappen van Portalegre, wordt Joaquina geboren, als vijfde kind in het gezin Batista Paulino. Later zullen nog drie kindjes volgen. Wie ooit een lente meemaakte in dit gebied van granieten heuvels, bedekt met velden vol bloemen, boomgaarden en eeuwenoude smokkelpaadjes, wie zich heeft neergeveild in de kleurenpracht van aronskelken, blauwe irissen, rode klavers, orchideeën en gele lupines langs de bermen, die kan zich moeilijk inbeelden dat hier geboren worden niet echt een voorrecht was.

“Er drong niets van de buitenwereld door in ons dorp. Het was een heel gesloten gemeenschap, veel mensen kwamen hun ganse leven het dorp niet uit. Toen braken de koloniale oorlogen uit. Portugal had veel overzeese gebieden te beschermen. De drang naar onafhankelijkheid rolde over de kolonies en overal moesten opstanden onderdrukt worden. Toen ik zes jaar was moesten veel jonge mannen uit onze familie en ons dorp gaan vechten in Goa (India) en later in Guinee-Bissau, Angola, Mozambique ... Simpele boerenjongens werden van hun veld gehaald en op een boot gezet. Na een maandenlange reis werden ze als kanonnenvlees achtergelaten in onbekende brousses.

Maar bijna niemand kon hun droevige verhalen lezen. Behalve mijn moeder en nog een paar andere vrouwen (in 1974 was meer dan de helft van de Portugese vrouwen nog altijd analfaabeet). Meisjes kwamen dus bij ons thuis om de brief van hun soldaat te laten voorlezen door mijn moeder. Zij moest hen dan ook een antwoord schrijven. Zo was ons huis in die jaren zowat het communicatiecentrum van het dorp. Hoe droevig ook vaak de berichten, hoe wanhopig ook de moeders, ik wou alle verhalen horen. De ongerustheid nam nog toe wanneer ook mijn twee oudere broers naar de oorlog moesten gaan. Bij ieder bericht dat alweer een buur of kennis gesneuveld was, groeide de angst ook bij mijn moeder en bij iedereen in ons gezin. De angst die ook leefde bij de verwanten wanneer na twee jaar nog geen enkel bericht was toegekomen. Die altijd aanwezige angst kenmerkte mijn kindertijd.

Wisten wij veel waarom dit allemaal nodig was, wisten wij veel dat tussen dorpelingen en bekenden spionnen zaten van de geheime politie (op het hoogtepunt van de dictatuur was één op vijf volwassen Portugezen informant voor de geheime dienst). Wij hoorden wel vertellen dat af en toe 's nachts iemand van bed werd gelicht. Dat hij of zij terecht kwam in het concentratiekamp van Tarrafal waar hij gemarteld en mishandeld werd, dat wisten wij niet. En toch, het sluitende systeem vertoonde barstjes. Zo zag ik mijn oudste broer 's nachts met een primitief radiotoestel onder de lakens luisteren naar de BBC.

Gevluchte Portugezen vertelden daar hun verhaal en informeerden op die manier de mensen in het thuisland. Ook in het leger deden zich grondige veranderingen voor. Het korps van hoge officieren was altijd voorbehouden aan edelen en rijken, die aan een hoge legerpost een flinke gage en prestige overhielden. Maar nu door de lange en moordende koloniale oorlogen het gevaar bestond dat de nobele heren zelf aan het front zouden terecht komen, waren ze niet meer geïnteresseerd. Zo kwamen veel jonge, goed opgeleide mannen uit de middenstand in de militaire hoofdkwartieren terecht. Zij werden zich bewust van de schrijnende mistoestanden en stilaan begon er onder gelijkgestemde zielen iets te gisten. Op 25 april 1974 is het dan zover: de MFA (Movimento das Forças Armadas) een beweging van militairen, waarvan de strategie uitgedokterd was door majoor Otelo de Carvalho neemt de macht over van de autocratische Marcello Caetano (opvolger van Salazar). De revolutie verloopt nagenoeg geweldloos. Soldaten steken een anjer in de loop van hun geweer. Een warme lente overspoelt Portugal. Arme landlieden verenigen zich in coöperaties en nemen de gronden van de rijke landeigenaars over. In de steden organiseren de bewoners zich in wijkcomités en een grote onderwijsbeweging wordt opgestart. Het is een hoopvolle en opwindende periode. Ik was negentien en had me geëngageerd in een Christelijke vrouwenbeweging die tijdens het Salazar-regime al zeer voorzichtig aan het werk was en een stevige structuur had uitgebouwd. Helaas, het wijd vertakte net van informanten, de reactionaire houding van de conservatieve geestelijkheid in het Noorden, de chantage van de grootgrondbezitters en de onervarenheid van de nieuwe leiders, waren allemaal elementen die op vrij korte tijd de verwezenlijkingen van de revolutie grotendeels ongedaan maakten. De revolutie verslond haar eigen helden”.

Met een mengeling van verbittering, spijt en medelijden legt Joaquina het verhaal van de recente Portugese geschiedenis in deze haarscherpe analyse vast. Maar ook haar persoonlijke geschiedenis was vrij bewogen.

Rio Caia

Zoals al haar leeftijdsgenoten volgde ze vier jaar lagere school. Volgens Salazar was dat meer dan voldoende voor meisjes. Geld om verder te studeren was er overigens niet. Zo kwam het dat de elfjarige Joaquina als inwonend huispersoneel aan de slag moest bij een welgestelde familie in Portalegre. Zij had nog les gekregen van de dame des huizes. Die kende de capaciteiten van het meisje en liet haar toe avondlessen te volgen. Na haar poets- en wastaken trok Joaquina dus naar school. Wanneer ze na tien met haar bundeltje schriften 'thuis' kwam, wachtte eerst nog de vaat van het avondmaal, voor ze haar kamertje kon opzoeken.

De ambitie om verder te studeren bleef echter sluimeren en toen de revolutie als een bevrijdende wind over het land woei, flakkerde de hoop op. Een job in een kinderdagverblijf gaf Joaquina de mogelijkheid om 's avonds verder naar school te gaan. Haar grote wens om ooit lerares Frans te worden zou ze echter met spijt moeten opbergen. Ze zou haar talenten echter niet laten verloren gaan. Na haar dagtaak in de kinderkribbe wijdde ze zich volop aan een alfabetiseringsproject in haar dorp. Door haar sociaal engagement kwam ze in die jaren ook regelmatig in contact met jonge mensen uit gans Europa, zo ook met een sympathieke kerel uit het verre Vlaanderen...

"Toen ik in Leuven afstudeerde als Germanist, was het mijn ambitie om spoedig in het onderwijs aan de slag te gaan. na een paar interims in Gijzegem en Denderleeuw, bleek dat het einde van de jaren zeventig niet echt het ideale tijdstip was om werk te zoeken als leraar. Ik zocht andere wegen om aan de kost te komen. Op een bepaald ogenblik verzeilde ik zo op het secretariaat van Pax Christi in Antwerpen. Omdat ik nogal vlot ter taal was, mocht ik regelmatig meegaan naar internationale congressen. In 1980 was Portugal aan de beurt. Met zo'n tweehonderd jongeren werkten en leefden we een paar weken samen in een landbouwcoöperatieve en in de tapijtfabrieken in Portalegre. Op het einde van de periode vatte ik met een drietal deelneemsters (twee Nederlandse meisjes en een Portugese) het plan op om ook nog een werkkamp te doen in Noord-Portugal. Toen we vertrekken klaar stonden, haakten de twee Hollandse meisjes af en trok ik dus noordwaarts in het aangename gezelschap van Joaquina".

De details over de twee volgende weken zijn hier niet echt relevant. Feit is dat er de maanden nadien een opmerkelijke aangroei was van poststukken die van Pamel naar Portalegre gingen. Maar, o ramp, de Portugese postbode bezorgde de poëtische schrijfsels op een oud adres waar de bus maanden niet gelicht werd. Op een bepaald ogenblik kwam er toch een ongerust telefoontje uit Portugal.

Het heeft Frans in die Antwerpse telefooncel een fortuin aan vijffrankstukken gekost om te achterhalen wat er precies was misgelopen. Joaquina heeft toen twee maand verlof zonder wedde genomen en is toen voor het eerst naar dat kille land aan de Noordzee gekomen. Dat ze samen verder zouden gaan lag toen wel vast, maar of het Vlaanderen of Portugal zou worden, was stof voor grondig overleg. Het resultaat was dat Frans een stoomcursus Portugees volgde en in juni 1981 met hebben en houden zuidwaarts trok. In september zette een kleine karavaan familie, chiro- en andere vrienden eveneens koers naar het sprookjesachtige Marvão waar in een romantisch kerkje het huwelijk werd voltrokken.

Marvão

Er volgde een kruisweg aan administratieve plichtplegingen, maar ten slotte kon Frans toch aan de slag als leraar Engels in Portalegre. Het was niet vanzelfsprekend om zich aan te passen aan een totaal verschillende onderwijscultuur. Vooral bij het evalueren werd er wel eens vrolijk met de pet gegooid. Frans vertelt verder:

"Het was toen ook al crisis in Portugal. Door politieke onwil of onkunde stegen de interessen tot absurde hoogten. Wie een huisje wou kopen betaalde 30% interest! Het was dus gewoon onbegonnen werk om een eigendom proberen te verwerven en een volwaardige woning was niet beschikbaar op de huurmarkt. Bij Joaquina leefde nog altijd een oude droom om ooit naar la douce France te verkassen. Dan kunnen we toch evengoed naar België gaan, stelde ik voor. En zo geschiede".

"Maar het is hier ook niet gemakkelijk geweest! Er heerste ook hier een diepe crisis en de werkloosheid was ook hier uitzonderlijk hoog. Aanvankelijk sprak ik nauwelijks een woord Nederlands, maar dat was niet echt een probleem. Ik heb in Leuven een goede opleiding Nederlands kunnen volgen en de taalbarrière was vrij snel van de baan. Ook de huisvesting viel mee, wij woonden samen met meter Alice, de grootmoeder van Frans, in het grote huis aan de Pamelse Klei. Dat was een heel goede, bijzondere vrouw. Maar afgesneden zijn van je familie en wonen in een koud land, zonder vrienden, dat was heel zwaar. Ik herinner me de vreselijke winter van 1985. Daar kwam geen einde aan. toen zat het er nog altijd in dat ik op een dag mijn valiezen zou pakken. Maar dan kwam de kleine Clara en Frans kreeg een mooie job bij de Post. Na Clara volgden Isabel en Pedro. Toen ons tweede dochtertje vier maand was kon ik ook aan de slag. Nu begonnen de voordelen van België wel naar boven te komen. De gezondheidszorg, het onderwijs, dat waren toch wel heel grote troeven. Ik sprak met de kinderen Portugees. En al zing ik vreselijk vals, toch leerde ik hen veel oude Portugese liedjes. Ik vertelde hen ook de mooie sprookjes in mijn moedertaal. Toen ze naar de kleuterklas gingen, spraken ze dus beter Portugees dan Nederlands. Dat is intussen wel veranderd.

De kinderen hebben wel de muzikaliteit van hun vader mee gekregen. Zij zongen veel en het liefst van al registreerden ze die liedjes op de cassettespeler. Ook op de cassettes waar vader Frans zijn historische opnamen stonden die hij gemaakt had voor zijn licentiaatthesis...

Vandaag ben ik er me echt wel van bewust dat de keuze om naar België te komen voor ons en zeker voor onze kinderen een goede beslissing was. Al betaal je hier veel belastingen, je krijgt er ook enorm veel voor terug. In Portugal betaal je ook veel belastingen, maar verdwijnt het grootste deel van het geld in een grote bodemloze put van corruptie. Al moeten we hier ook goed opletten want de laatste jaren wordt serieus gesnoeid aan de welvaartsboom. Het 'sociale' Europa lijkt heel ver weg!"

Kinderen in Portalegre

Tussendoor snoepen we van de heerlijke Portugese gebakjes en nippen we van de smaakvolle krachtige wijn. Er zit de hele tijd nog iemand anders mee aan tafel. Zij volgt aandachtig het gesprek, knikt af en toe instemmend en lacht smakelijk mee met de pittige anekdotes. Het is Joana Felício Paulino, het petekind van Joaquina en Frans. Ook zij heeft een boeiend verhaal te vertellen.

"Ik ben 23 jaar geleden geboren in hetzelfde dorp als mijn tante. Ik heb gestudeerd voor verpleegster. Maar het is heel moeilijk om in Portugal aan de slag te gaan.

Ik zat al een jaar zonder job en ik wou echt wel als verpleegster kunnen werken. Omdat hier een groot tekort is, ben ik naar hier gekomen. Ik ben meteen beginnen Nederlands leren en dat lukt nu wel al genoeg om mijn job te kunnen doen. Ik werk als verpleegster in het rusthuis van Gooik, Eyckenborch. De meeste mensen zijn er heel vriendelijk. Al zijn ze soms een beetje ongeduldig wanneer ik hen niet meteen begrijp. Ik vind zelf dat mijn Nederlands nog niet goed genoeg is. Maar zij spreken zelf geen Nederlands! Van dat Gooiks begrijp ik nog bijna niets..."

Het komt er vlotjes uit, in kleine, maar heldere zinnen. Wat een prestatie! Nauwelijks een jaar heeft deze kranige jonge vrouw nodig gehad om nagenoeg alles te verstaan en zich zo goed te kunnen uitdrukken in een compleet nieuwe taal.

"Ik wil hier graag blijven, omdat ik een heel fijne job heb. Of ik hier dertig jaar zal blijven zoals mijn meter, dat weet ik niet. Maar we zien wel, zij heeft die eerste jaren misschien ook niet gedacht dat het voor altijd zou zijn."

Portalegre

ligt in midden Portugal in de Alto Alentejo, aan de voet van de Serre de Sao Mamede, vlakbij de Spaanse grens. Het is een bijzondere plek voor wandelaars kunstenaars en rustzoekers. Je kan er eindeloos dwalen in bossen met kurkeiken, steeneiken en kastanjelaars. Naast schilderachtige meren vinden wij Romeinse overblijfselen, zelfs megalieten, wat wijst op de historische belangrijkheid van de regio. Op haast iedere heuvelrug langs de Spaanse grens ligt er een versterkt vestingstadje. Zo ook Portalegre (Portus Alacer = het levendig toevluchtsoord) de stad met de drie kasteeltorens. Portalegre werd gesticht onder het bestuur van Afonso III in 1259. In 1299 werd bepaald dat de stad zou geschonken worden aan de koning en daarna aan de eerst geborene. Door Johannes III, bijgenaamd de Vrome werden er in 1550 stadsrechten verleend. De stad werd een belangrijk administratief en economisch centrum.

In de 15de eeuw was de stad vermaard voor haar kleermakerijen. Gezien haar ligging bij de Spaanse grens, werd Portalegre vele malen door vreemde troepen onder de voet gelopen. In 1704 (de Spaanse Successieoorlog) werd zij aangevallen en belegerd door het leger van Filip V. In 1801, gedurende de 'Appelsienen Oorlog' onderwierpen zij zich aan de Spanjaarden om zich zo te verweren tegen de Franse bezetting. In 1847 werd Portalegre opnieuw bezet door Spaanse troepen. Toen de rust was weer gekeerd, werd zij in 1859 de hoofdstad van het Portalegredistrict. In 2001 telde de stad 15.768 inwoners, het district 25.608.

Portalegre, panorama

Tijdens de renaissance- en barokperiode was Portalegre bijzonder welvarend. Dat blijkt wel uit de rijke barokarchitectuur in de oude stadskern, waar het heerlijk wandelen is.

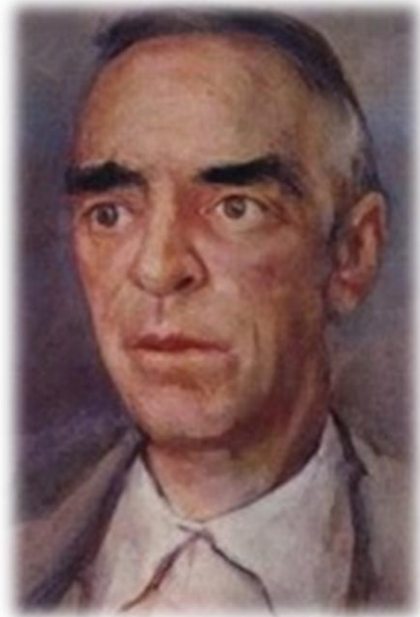
De textiel- en wandtapijtenindustrie zorgde in de 16de en 17de eeuw voor welvaart. Dat kan afgelezen worden aan herenhuizen in renaissance- en barokstijl in de hoofdstraat. Er is nog een werkende wandkledenfabriek in het voormalige Jezuïetenklooster Rossio.

Naast de vroeger vermelde Serre de Sao Mamede vinden wij het dorpje Crato dat bekend staat als keramiekcentrum. In het pittoreske pottenbakkersdorp **Flor da Rosa** ligt een klooster, gebouwd in 1356 door de Johannieten (Maltezerridders). Het heeft een eenvoudige doch imponerende kerk met een robuuste gotische kruisgang.

Flor da rosa

José Maria dos Reis Pereira, beter bekend onder zijn schrijversnaam José Regio (1901-1969), was een Portugees schrijver. Het grootste deel van zijn leven woonde en werkte hij in Portalegre. Hij was de broer van Julio Maria, een belangrijk Portugees schilder. José was een vermaard dichter maar ook fictieschrijver, essayist en toneelschrijver.

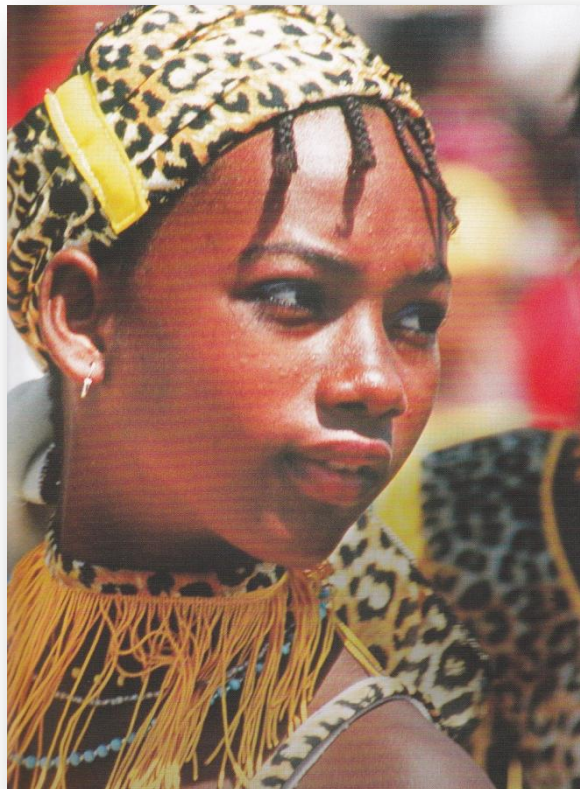

Zijn werk werd beheerst door het thema van de tegenspraak tussen Mens en God, tussen individu en maatschappij en dit in een kritische analyse van eenzaamheid versus menselijke relaties. Hij stichtte het magazine *Presença* wat de hoekpijler zou worden van de tweede modernistische beweging in Portugal. Hij huurde een bescheiden woonst in een pension, annex van het convent van S.Bràs. Dit werd weldra te klein voor zijn wonderbaarlijke collectie van 400 afbeeldingen van Christus. Hij huurde bijkomende ruimten zodat hij bij zijn overlijden de enige huurder van het pension was. In 1965 verkocht hij zijn collectie aan de gemeente met als voorwaarde dat de gemeente zijn woonst zou kopen, restaureren en omvormen tot een museum. Zijn wens werd ingewilligd. Het museum opende in 1971.

Het is een lange reis geworden. Wij bezochten steden en dorpen met namen die geurden naar exotische bloemen en bedwelmende kruiden, wij ontdekten nooit vermoede cultuurschatten, hoorden tedere en wrange verhalen en zagen blikken waar berusting in lag, wilskracht en (vooral veel) hoop. De mensen die deze bundel bevolken zijn stuk voor stuk fijne lieden met een warme persoonlijkheid, met een positieve ingesteldheid en met een duidelijk uitgesproken respect voor de cultuur waarin ze terecht gekomen zijn. Het is een zoete plicht hen met evenveel respect te benaderen en onze toekomst met hen te delen op dit deze kleine stip, deze nietige korrel in de kosmos.

Heel veel dank aan

**Joana Felício Paulino, Mei Ling, Frans Vander-
schueren, Jef Van Isterdael, Rachida Baba, Jahjah
Hamiye, Frank Minner, Luk Knops, Wolfgang
Lambrecht, Joaquina Batista Paulino, Johan Ruts,
Salvatore Attardo, Rudi Luchtens, Fernando Kiala en
Phonbun Tueanchai (en Soraya!).**

Ander erfgoed in het verschiet...

Opendeurdag in de Erfgoedkelder op 3 mei en 7 juni (9 tot 12 uur)

Dinsdag 6 mei, 20 uur: initiatie stekbollen (Den Haas) reservatie via rausa@skynet.be

En dan is er natuurlijk ook...

IN DE LUWTE
= KALMKUNSTFESTIVAL =

30-31 MEI & 1 JUNI 2014 | ROOSDAAL - STRIJTEM
(IN EN OM GC HET KOETSHUIS)
◆ TOEGANG GRATIS ◆

DRIE DAGEN GENIETEN VAN DE KUNST VAN DE EENVOUD
MUZIEK, THEATER, POËZIE, KUNSTAMBACHT, SMAAK, EXPO...

WWW.KALMKUNSTFESTIVAL.BE | KALMKUNST@VLAAMSBRABANT.BE | 016 26 76 05

Deze bundel kwam tot stand dankzij de steun van
het **Gemeentebestuur van Roosdaal** en de
Cultuurraad van Roosdaal,
in samenwerking met
Erfgoedcel Pajottenland - Zennevallei,
de Vlaamse Rand en
de Vlaamse Overheid .

Realisatie: **Erfgoed Rausa**

Erfgoedartikels: **Luc Van Cauwelaert**

Verhalen, concept en lay-out: **Walter Evenepoel**

ERFGOEDCEL
PAJOTTENLAND
ZENNEVALLEI

Met steun van de
Vlaamse overheid

